

3

VEREENIGING
TER
BEOEFENING
VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP.

Vertalingen en Overdrukken.

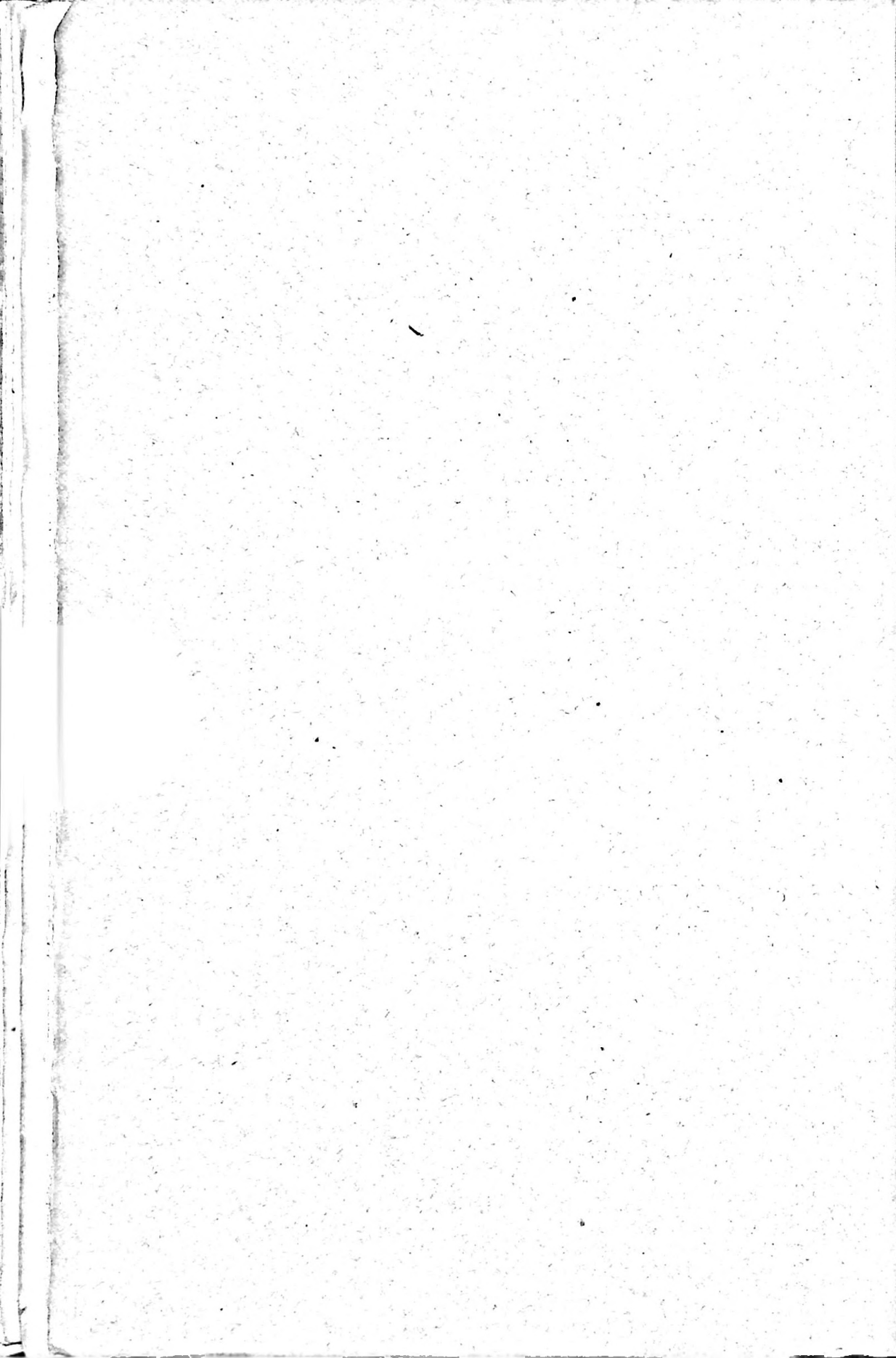

III.

Beschouwingen over den invloed van het
rookzwakke buskruit op tactiek,
vorming en opvoeding.

's-GRAVENHAGE,
C. VAN DOORN & ZOON
HOF-BOEKHANDELAREN.
1893.

VOORWOORD.

Rust roest.

Indien het niet onverschillig is te hooren, hoe oude soldaten over militaire tijdvragen denken; indien het ervaringrijke leven van een „patriot in den wapenrok” recht geeft mede te helpen aan den rusteloozen vooruitgang van het Vaderlandsche Leger, dan is het mij misschien ook vergund te schrijven, zooals ervaring, studie, geweten en plicht mij voorschrijven.

Mijne gedachten zijn steeds gewijd aan de wetenschap en het beroep, waartoe ik met lijf en ziel behoer.

Ik schrijf sinds twintig jaren. Menige bekende klank wordt dus hier weder aangetroffen. Eigene gedachten kan ik dan ook moeilijk terzijdestellen.

Ik heb mijne overtuigingen, waarop ik door de ervaring gesterkt, steeds meer en meer den klemtoon leg. De geesten, die ik hier aanhaal, haal ik aan met het bepaalde doel, om mijne denkbeelden te ondersteunen en de harmonie tusschen mijne ervaring en die van anderen aan te toonen.

Indien deze uit een lang leven ontsproten beschouwingen door mijne kameraden op prijs worden gesteld, dan acht ik mij rijkelijk beloond voor mijn -- ik mag wel zeggen -- dikwerf zwaren arbeid.

DE SCHRIJVER.

Beschouwingen over den invloed van het rookzwakke buskruit op tactiek, vorming en opvoeding,

door OBERST WENZEL PORTII,

Commandant van het Keizerlijk en Koninklijk Regiment N° 101.

(Uitgegeven bij KREISEL EN GRÖGER te Wenen).

I.

De door rookzwak buskruit voortgedreven hardlooden kogel van klein kaliber dringt op 100 pas 60 cM. diep in hard hout, 70 cM. in leemgrond, 55 cM. in aangestamppte aarde door; hij doorboort eene plaat van gewalst ijzer van 8 mM. dikte; hij dringt op 200 pas tot 15 cM. in een steenen muur door, terwijl hij een 30 cM. dikken, uit leem en haksel vervaardigten muur op dien afstand geheel doorboort.

Het nieuwe buskruit geeft aan het projectiel nevens een aanmerkelijk indringingsvermogen, ook grootere snelheid en eene meer gestrekte baan, bijgevolg eene verhoogde geschiktheid, om op verren afstand eene zeer krachtige uitwerking teweeg te brengen.

Het ontstaan van rook is bij het gebruik van het nieuwe buskruit wel is waar, noch bij het geweer, noch bij het geschnt, geheel weggenomen; vochtige lucht bevordert het ontstaan van rook; in het algemeen echter ontstaat er zoo weinig rook, dat hij steeds doorzichtig blijft, en dat er, naarmate de tegenpartij verder verwijderd is, een des te scherper waarneming vereischt wordt, om den rook van haar vuur te ontwaren. De knal is, in de nabijheid gehoord, wel is waar sterker dan die, welke door het buskruit wordt teweeggebracht: maar hij is ook zoo

kort, dat de geluidsgolven spoedig verlopen en het schot alzoo op 500 tot 600 pas bijna niet gehoord wordt. Hoort men dan ook al het schot, dan is het toch moeilijk te bepalen, van waar het kwam. De orienteerende rook ontbreekt, maar ook ontbreekt de sluier, die de verschrikkingen van het slagveld bedekt. Als getroffen door eene onzichtbare hand zinken dooden en gewonden neder. — Niets verbergt ons het ijzingwekkende schouwspel van het met kermenden bedekt slagveld. De zenuwen, die toch dezelfde zijn gebleven, worden op het zien van de verliezen zoo aangetast, dat de eerbied voor den dood het voordeel van vrij uitzicht aanmerkelijk vermindert.

De verraderlijke rook ontbreekt. Dat wekt bij den verkenningsdienst meer voorzichtigheid op. De verkenners zal in zijne verhitte verbeelding overal den vijand ruiken en zijne rapporten zullen diensgevolge niet aan betrouwbaarheid winnen. Het verdwijnen van de rookliniën zal het gadeslaan van den vijand verlichten; maar het nitvorschen van zijne bedoelingen en de meldingen daaromtrent verzwaren. De leiding van het gevecht wordt door het vrije overzicht van het terrein gemakkelijker gemaakt; maar zij wordt ook moeilijker, omdat de eigene bewegingen niet worden versnield en de orienteerende rook, die leiden kan tot het nitvorschen van de voornemens des vijands, ontbreekt.

Aldus worden, zoo hier als overal, de voordeelen door nadelen geschaad; de juiste beoordeeling van beiden moet ons voor valsche besluiten en gevolgtrekkingen behoeden.

Het zou zeker verkeerd zijn, de zogenaamde rookvrijheid als een belangrijk voordeel te beschouwen; de hoofdzaak is de bestreken baan, die door het nieuwe buskruit en projectiel wordt verkregen. Het geweer zal op 450 M. dezelfde nitwerking hebben als het vroegere nauwelijks op 250 M. kon verkrijgen. Voor alles moet dit door den tacticus in het oog worden gehouden. Hoe wenschelijk eene snelle opheldering van den toestand voor den tacticus ook zij; hoezeer eene bewegelijke gevechtsinleiding, waarbij tevens de basis wordt gelegd tot de verdere handelingen, den uitslag van den strijd bepaalt,

toch zal men zich meer dan ooit voor het aanrennen op den vijand moeten hoeden. Als tactische regel moet gelden: „haast u langzaam.”

Grondige uitvorsching en goede kijkers moeten ons eerst den toestand opgehelderd hebben, alvorens wij dispositiën maken.

Wij moeten, zooals de grootste levende veldheer het bij iedere gelegenheid met nadruk zegt, zeer nieuwsgierig zijn naar alles, wat de vijand doet en wat hij voornemens is te doen. Patronilles alleen zijn niet voldoende; wij moeten onzen gezichtskring verwijden door het beklimmen van kerktorens of boomen, door kondschappers of het ondervragen van de bewoners. Ook de ballon captif heeft eene toekomst.

II.

Van de zeven charges, in den veldtocht van 1870/71 door de Fransche cavalerie uitgevoerd, gelukte geen enkele — zoo wordt ons in een onlangs verschenen geschrift, vermoedelijk van de hand van een Pruisisch generaal, verhaald —; van vijf in dien oorlog van Duitsche zijde ondernomen charges gelukten slechts de twee kleinste in zoo ver, dat zij ten minste tot in de vijandelijke gelederen werden doorgezet. De tegenwoordige infanterie loopt niet meer van hare plaats, om carré te formeeren; zij schiet met gebruikmaking zooveel mogelijk van het terrein. De cavalerie kan ongeschokte infanterie niet licht aanvallen, niet onmiddellijk in hare volle kracht optreden. Zij moet in eene gedekte stelling de oogenblikken afwachten, dat zij verrassend kan optreden. Indien echter de cavalerie niet reeds voor den aanvang der charge vernietigd zal worden, dan moet de gedekte stelling, waarin zij het geschikte oogenblik afwacht — met het oog op de ver dragende projectielen — ongeveer 2000 pas achterwaarts liggen. Voordat de cavalerie zich dan ontwikkelt en tot de charge overgaat, kan het geschikte oogenblik verzuimd zijn.

De schrijver van het zooeven aangehaald militair geschrift erkent wel is waar, dat de Duitsche cavalerie-patronilles in den kondschapsdienst veel verrichtten; maar hij herinnert ook

aan de werkeloosheid van de Fransche cavalerie, die bovendien de eenvoudigste veiligheidsmaatregelen verzuimde. Als massa — zoo meent het geschrift — heeft de Duitsche cavalerie zeer weinig nitgevoerd; wel heeft zij zeer vaak door hare tegenwoordigheid de eigen infanterie en artillerie in het schieten gehinderd; zij heeft tegen bezette bewoonde plaatsen en *défilé's* niets uitgericht; afgezeten is zij — met haren nasleep onbereyden paarden — slechts een zeer slecht hulpmiddel om infanterie te vervangen.

De roemrijke traditiën der ruitery van den zevenjarigen oorlog zullen zich niet meer herhalen; de waarde van de ruitery als strijdmassa op het slagveld is gedaald. Reeds Napoleon I bezat minder cavalerie dan zijne tegenpartij, die over een drie tot viervoudige sterkte van de zijne beschikte. Napoleon was evenwel steeds op artillerie massa's bedacht.

Zoo staat geschreven in het boven aangehaalde geschrift, dat ten slotte tot het voorstel komt, de cavalerie ten gunste van artillerie en infanterie te verminderen.

Al beslist de cavalerie dan ook de veldslagen niet meer, de vraag, of cavalerie-massa's nog aan te wenden zijn, schijnt mij het meest afdoend beantwoord door de uitspraak van den Pruisischen cavalerie-generaal Bismarck: „Zoolang de mensch mensch blijft, zal eene gesloten, aanstormende cavalerie-massa altijd een geweldig terneerslaanden indruk teweegbrengen.”

Niet altijd beveiligt de infanterie hare flanken voorzichtig genoeg. Dat merkt men in tijd van vrede al op. Welk een geweldigen, moreelen indruk maakt in zulk een geval een massa-aanval van de snelle ruiters die den grond doen dreunen.

Was de cavalerie-aanval van Bredow bij Vionville-Mars la Tour niet een feit? Bredow doorreed twee vijandelijke slagliniën en bracht de aanvallende beweging van Canrobert dermate tot staan, dat deze denzelfden dag niets meer waagde te ondernemen. Daardoor werd de opmarsch van de Duitsche korpsen, die nog een tot twee dagmarschen verwijderd waren, gemakkelijk gemaakt. Was dit feit ook eene kleine charge?!

Mochten ook al charges op ongeschokte infanterie — na in-

voering van het rookzwak buskruit — zeldzamer worden, groote aanvallen van cavalerie tegen cavalerie zullen zeker voorkomen, wanneer — hetgeen in de laatste oorlogen niet het geval was — de cavalerie van weerszijden op dezelfde krachtige wijze werkzaam is. Dan zal de cavalerie, die in getalsterkte of moreel de sterkste is, iedere verkenning van de tegenpartij afwijzen en berichten aangaande den vijand inbrengen.

Met de meerdere volmaking van de vuurwapenen heeft het blanke wapen zeker aan waarde verloren. Het wapen van den ruiter is evenwel heden ten dage ook niet de sabel, maar het paard. Wie een flinker paard heeft, komt ook flinker voorwaarts. Wie meer en frisscher paarden in het strijdperk kan brengen, wie verrassend weet op te treden, die zal niet alleen de verkennende vijandelijke cavalerie terugslaan, maar zal soms zelfs vijandelijke infanterie tegenhouden en haar ontzag inboezemen.

De Duitsch-Fransche oorlog, toen de Duitsche cavalerie slechts zelden een ruiter-afdeeling aantrof, die tegen haar opgewassen was, en toen de verkenningsdienst op groote schaal een nog onbekende dienst was, kan nauwelijks tot maatstaf dienen ter oplossing van de vraag, of cavalerie in toekomstige oorlogen ook een beslissend woord zal medespreken.

Uit den veldtocht van 1859 maakte men de gevolgtrekking, dat men alles in den looppas met de bajonet bestormen moest; de veldtocht van 1866 voerde tot de vereering van het defensieve, tot het door vuur verdrijven van den vijand en veruitgehaalde omtrekkingen, totdat eindelijk ook de veldtocht van 1870 als corrector optrad. Zeer veel werd reeds in een tweeden oorlog mogelijk, wat mannen, die bij de lessen der krijgsgeschiedenis zwoeren, voor volstrekt onmogelijk verklaarden.

Het gebruik van cavalerie, zooals door Haddik en Schwarzenberg, kan nauwelijks meer voorkomen. Als oog van het leger door betrouwbare berichten den grondslag te leggen voor de gevechtsplannen; de vermoeide infanterie van den veiligheidsdienst te ontlasten en hare rust te verzekeren; de verbinding tusschen de legerkorpsen te onderhouden, dit alles legt reeds

zóoveel plichten op, dat het zelfs dan eene zonde zou zijn, van eene vermindering van de waarde der cavalerie te spreken, wanneer dit ridderlijke wapen inderdaad reeds geheel mocht hebben opgehouden een strijdwapen op het slagveld te zijn.

De verkennings- of kondschapsdienst — de eerste bestemming der cavalerie heden ten dage — zal in den oorlog der toekomst een ander karakter moeten aannemen. Voor alles komt het onmisbaar voor, aan de vooruitgezonden ruitery artillerie toe te voegen. Ook Bredow zou zonder de ondersteuning van artillerie de glansrijke daad van Vionville niet hebben volvoerd.

De cavalerie zal ook nimmer in gelijke mate de vuurkracht van de infanterie bezitten, al wordt zij ook van dynamiet, pionniergereedschappen en repeteergeweren voorzien.

Zelfs de geringe cavalerie, aan de divisien van het leger toegevoegd, zal dikwerf de infanterie, ja soms ook de voorbereiding door artillerievuur niet kunnen missen. Vele kleine verkenningsafdeelingen, van infanterie en artillerie voorzien, zullen dikwijls meer en betere berichten inzenden, dan ver zichtbare cavalerie-massa's, die, geslagen en uit de te verkennen streek verdrongen, waardeloos worden.

De bereden gemaakte infanterie zou al spoedig cavalerie worden en door sportgeest den infanteriedienst vergeten.

Wat voor den een goed is, deugt daarom niet voor den ander. Daarom moet de infanterie niet te paard gezet worden; zij volge de cavalerie op wagens. Hoe sterker de tegenpartij aan ruitery is, des te meer infanterie moet aan de eigene verkennende cavalerie worden toegevoegd. Daardoor eerst zullen de verkennende cavalerie-divisien legerafdeelingen worden, die, uit de drie wapens samengesteld, geschikt zijn tot zelfstandige ondernemingen.

De vraag: „van waar die vele wagens voor de infanterie,” moet met het oog op het groote doel bijzaak zijn. Het verdient aanbeveling reeds in tijd van vrede tot dat doel wagens beschikbaar te hebben, reeds in tijd van vrede den dienst van de wageninfanterie te beoefenen.

De allus aan de cavalerie-divisien toegevoegde infanterie zal

de voorposten bij nacht bestrijden en, met artillerie vereenigd, bezette plaatsen nemen. De verkenning door de cavalerie wordt aanmerkelijk verlicht, wanneer daar, waar onzichtbare vijandelijke infanterie haar den weg verspert, de eigene infanterie de verkenning met geweld kan doorzetten. De ruiter, een groote schijf, zal op een vijand, die zich niet door rook verradt en toch maar alle kanten dood en verderf spawt, niet meer blindelings mogen inrennen; hij zal van de eenige bescherming, die hem — door het terrein — wordt aangeboden, beter dan voorheen moeten partij trekken: dikwijls het oogenblik tot den aanval — ten einde geen groot doel aan te bieden — afgezeten moeten afwachten en dikwijls zijne verkenning door den infanterist mogelijk moeten maken.

Allereerst moet men — ten minste ongeveer — weten, waar de vijand is, in welken toestand hij zich bevindt, over welke sterkte hij ten naastenbij beschikt; dan eerst kan de strijd worden voorbereid.

Deze uitvorsching wordt door het rookzwak buskruit aanmerkelijk verzwaaard. De verkennende cavalerie ontvangt reeds op verren afstand vuur van den vijand zonder hem waargenomen te hebben. Meer dan ooit heeft de ruiter moed en slimheid noodig. Met moed moet hij zelfs het front van den vijand naderen, om iets te vernemen: kan hij evenwel eene rechtstreeksche nadering vermijden, zoo zal hij altijd goed doen, door een omweg te maken, het gevaar te ontgaan. Dan moet slimheid hem helpen. Als de vijand marcheert of in toestand van rust verkeert, zullen behendige ruiters omtrent hem gemakkelijker berichten inwinnen dan in het gevecht; want de vijandelijke voorposten en marschveiligheidstroepen zullen altijd gapingen aanbieden, die het aan ondernemende en slimme ruiters mogelijk maken, hier of daar binnen te dringen. In het gevecht is zonder twijfel de verkenningsdienst voor den ruiter aanmerkelijk gevaarvoller geworden. In dit geval moet men het doel trachten te bereiken door een groot aantal cavaleriepatrouilles; al mogen dan ook vele worden afgewezen, wat de eene niet bereikt, bereikt de andere.

De vijand is in het gevecht thans moeilijker te vinden : maar, eenmaal gevonden, ook gemakkelijker in het oog te houden dan vroeger. Wien het gelukt is, de tegenpartij ontdekt te hebben, zonder zelf gezien te zijn, die zal een groot voordeel hebben; want hij zal verrassend kunnen optreden en zich zelve voor ontijdige verliezen behoeden.

III.

Het rookzwak buskruit zal eene langere gevechtsinleiding vorderen, indien men het juiste oogenblik wil uitvorschen, om tot de tactische handeling over te gaan.

De infanterie zal haren trots, het eenige hoofdwapen te zijn, terzijde moeten stellen. Zij kan niet alles alleen doen. De artillerie moet geschoten, veel geschoten hebben, alvorens de infanterie tot de beslissing overgaat.

Zelfs in 1870 — Sedan, de artillerie-slag bij nitnemendheid uitgezonderd — werd de artillerie dikwerf genoeg slechts als de muziek van den slag beschouwd, ook als middel om aan de eene zijde moed op te wekken en aan de andere zijde vrees aan te jagen. Zij bezat ook reeds vroeger de eigenschap om een geweldig woord te kunnen medespreken. Onze brave kanonniers bewezen dit door hunne zelfopofferende dekking van den terugtocht bij Königgrätz. Waar de infanterie aan de artillerie tijd gaf, daar ondersteunde zij op ontzagwekkende wijze de handelingen van het voetvolk. Men liet haar daartoe echter meestal niet den tijd, zooals bij den aanval op het Swiepwald en op Chlum, bij St. Privat en bij Plewna.

Dat zal anders moeten worden!

Zoodra de vijand en zijne zwakke punten zijn uitgevorscht, is de artillerie aan het woord. Zij zal niet meer het slagveld verduisteren en daardoor de bewegingen van het eigen voetvolk beschermen; zij zal niet meer door kanongebulder moed opwekken; want haar schot zal slechts een korte, met eene verwijderde algemeene losbranding vergelijkbare, knal zijn; zij zal evenwel — door den geringen rook bijna volstrekt niet gehinderd haar doel te nemen — hare verhoogde ballistische waarde

volledig doen gelden; zij zal met een vrij uitzicht de dekkingsmiddelen en terreinvoorwerpen boven de hoofden van den daarin genestelden vijand vernielen; zij zal de artillerie der tegenpartij buiten gevecht stellen; zij zal, ten gevolge van het vrije uitzicht, door het concentreeren van een goed gericht massavuur voor den verdediger op bloedige wijze bevestigen: „de aanvaller is de sterkere.”

Bij het inleiden van het gevecht komt de hoofdrol aan de artillerie toe. De infanterie heeft daarbij weinig meer te doen dan voor de flanken van de artillerie te zorgen en lastige plagers van haar verwijderd te houden. Doch dit weinige is veel: want de tegenwoordige infanterist met zijne behendigheid en de dracht van zijn wapen zal de artillerie licht overmachtig en gevaarlijk worden, en de tegenwoordige cavalerist haar trachten te verrassen.

De inleiding van het gevecht zal langer moeten duren, aan de artillerie zal meer tijd gegeven moeten worden: hoe volkomener de gevechtsinleiding is, des te volkomener en ook sneller zal de beslissing van den strijd vallen.

Het ontbreken van den dikken rook, die tot dusver de bewegingen aan het oog onttrok, zal het voor de artillerie moeilijker maken de infanterie te begeleiden; zij zal reeds uit de verte den halven arbeid gedaan moeten hebben, te meer omdat de dracht der handvuurwapenen haar tot op 2000 M. zeer onaangenaam kan worden. Evenwel zal de mogelijkheid, om bij het niet bestaan van knitdamp alle gevechtsmomenten te kunnen gadeslaan, de artillerie, bijaldien zij — hetgeen het plan moet zijn — tot het regelen van het vuur ook nog rookgevende springprojectielen verkrijgt, in alle gevechtstoestanden in staat stellen, ook uit de verte met juistheid te schieten. Wordt evenwel het gevecht op kleinere afstanden noodzakelijk, dan moet de stoutmoedige artillerie zich ook weten op te offeren en zich in het hevigste infanterie-vuur begeven.

Ofschoon de knitdamp ontbreekt, zal echter nu meer dan vroeger de vuurstraal van de kanonnen zichtbaar worden en daardoor de plaats verraden, waar het gescht staat. Ook de

artillerie zal beter dan tot dusver van het terrein partij moeten trekken, zoowel ter bescherming van plaatsveranderingen als tot het nemen van gedekte, zoo mogelijk gemaskeerde stellingen. De artillerie, die ongezien en vlug in stelling komt, kan de oprijpende vijandelijke artillerie vernietigen, voordat deze ingeschoten is.

„De artillerie is dat hoofdwapen van een leger, hetwelk door de uitwerking van het geschut de overwinning moet voorbereiden of beslissen.”

Zoo leerde ik als jong kanonnier in het jaar 1852; wat ik voor 39 jaren leerde, heeft thans eene hoogere beteekenis gekregen.

Al mogen ook in den oorlog nevel en storm, toeval en geluk een groote rol spelen, het beroep op den Ouden God, „het blinde toeval”, en het pochen op oud soldatengeluk zullen geene veldslagen meer winnen.

Het onbesuisde voorwaarts stormen kostte bij Mars la Tour aan vijf Pruisische bataljons 72 officieren en 2033 man. Wat werd daarmee bereikt? Niets! Bij St. Privat verloor de infanterie van de Pruisische Garde bijna alle aanvoerders; bijna alle hoofdofficieren waren dood of gewond; meer dan de helft van de andere officieren was neergeveld. En wat was het resultaat door de toch zoo taaië Russen voor Plewna behaald? Eene grondige voorbereiding door hunne artillerie niet afwachende, boetten zij hun ongeduld door duizenden dooden en een wilde vlucht.

Het onbesuisde „nederrennen”, of beter gezegd, „willen nederrennen” van den vijand, dat hersenlooze woeden van ruwe kracht heeft zich volkomen overleefd, ook zonder algemeene invoering van rookzwak buskruit. Moge deze meening toch geen bestrijders meer vinden!

De infanterie alleen kan niet alles doen.

Meer dan ooit is het waar, wat ik als jongeling geleerd heb: „de artillerie moet door de uitwerking van het geschut den strijd voorbereiden.” Zij moet evenwel ook werkdadig den strijd volgen; zij moet de kroon zetten op de overwinning van de infanterie.

IV.

„Men moet het onmogelijke verlangen om het mogelijke te bereiken.” — „Eene goede infanterie moet alles kunnen aanvallen”. — „Wat moet de infanterie anders doen dan ook in geheel open terrein voorwaarts gaan, wanneer zij geen ander ter beschikking heeft?” Dat zijn zoo van die geliefkoosde phrasen, die het „den stier bij de horens pakken” moeten rechtvaardigen, en die tot het overschatten van de kracht der infanterie en tot het te gering schatten van die der artillerie leiden.

Hohenlohe schrijft: „De eerste Napoleon moet als grondbeginsel hebben vastgesteld, dat men van den soldaat het onmogelijke moet vergen, opdat hij alles verrichte, totdat de grens der mogelijkheid is bereikt. Dit grondbeginsel heeft zijn leger in Rusland vernietigd en zijn andere leger van 23 Augustus tot 18 October ten doode gedoemd. Niet ieder beginsel, dat een groot man heeft geuit, is een orakel; allerminst dat beginsel. Wanneer men van een soldaat meer verlangt dan hij doen kan, moet men zich — in zoo verre hij het menschelijk mogelijke verricht — er mede tevredenstellen, dat hij beneden de van hem verlangde taak is gebleven. Anders leidt men hem formeel tot indiscipline op. Schrijft men het onmogelijke voor, dan is men nooit in staat te beoordeelen, tot welke mate men rekenen kan, dat het voorgeschrevene zal worden uitgevoerd, en berooft men zich van elke basis voor verdere combinatiën.

De uitspraak van Napoleon behoort tot die paradoxen, waarmede alle groote mannen hier en daar hebben gespeeld.

De opperaanvoering van het Duitsche leger heeft nooit iets onmogelijks van de troepen verlangd. Daar gold het beginsel: „wat bevolen is, moet geschieden!” Het antwoord: „het gaat niet”, kende men niet. Daardoor kon de legeraanvoering er op rekenen, dat de troepen des avonds het doel van den marsch bereikten, en was zij in staat om daarop voort te bouwen. Dit werd slechts hierdoor bereikt, dat het leger-commando in beginsel van de troepen niets vergde, wat hunne krachten te

boven ging. Wanneer men van de troepen het onmogelijke eischt, loopt men gevaar, dat er in het geheel niets geschiedt."

Tot de door Hohenlohe veroordeelde paradoxen behoort ook deze: „eene goede infanterie moet alles kunnen aanvallen!" Beter zou luiden: „eene goede infanterie zal, goed aangevoerd, alles aanvallen."

Tot eene goede aanvoering behoort evenwel, doellooze gevechten te vermijden. In front, op open terrein, verscheidene honderden passen, tambour battant avanceeren, zal — tegenover een vijand van gelijke waarde — thans in den tijd van de repeteergeweren, het Maxim-geschut, het rookzwak buskruit, enz. zelfs voor de beste infanterie niet meer mogelijk kunnen zijn. Daarom moet men het ook in vreedstijd niet verlangen. In weerwil van urenlange voorbereiding door artillerie-vuur zal — indien de tegenpartij niet zeer zwak of moreel geschokt is — in vlakten van het karakter van die van St. Privat of tegenover schansen als die van Plewna, geene infanterie ter wereld kunnen voorwaarts stormen.

In zulke terreinen zal zij — op eerbiedigen afstand — een sleepend gevecht voeren en het aan de gunstiger staande neven-troepen overlaten, offensief op te treden. Een frontaanval van infanterie over eene opene, ongeveer 2000 pas lange vlakte is zelfmoord. De Pruisische garden stormden herhaald op St. Privat en verloren daarbij honderden; ten slotte deden zij dat, wat zij van den aanvang af hadden moeten doen; zij legden zich op den buik neder en lieten zich door de artillerie en den flankaanval van het XII^{de} korps degageeren.

Wanneer eene goede infanterie alles moet kunnen aanvallen, waartoe behoeven wij dan mobiele belegeringsbatterijen?!

En toch schijnt het, alsof de uitspraak van Suwarow „de kogel is eene zottin, slechts de bajonet is wijs" weder in aanzien zal komen.

„Wat zal de infanterie anders doen dan ook in het meest opene terrein in front voorwaarts gaan, wanneer haar geen andere aanvalsrichting ter beschikking staat?"

De streek van Béher-Csaba is zeker wel een type van een open terrein. Daar onderwees ik mijne officieren bij herhaling ongeveer als volgt: „Ziet gij, mijne heeren, deze tafel. Stelt u daarop een veldslag voor. Zal hier wellicht alles in front voorwaarts stormen, als ten tijde van Frederik den Grooten, wiens gesloten liniën in den pas, in één aanloop tot op 300 pas de tegenpartij naderden, om dan eerst te vuren? Neen! Heden zouden reeds veel vroeger honderden zijn neergevallen onder het vuur van den onzichtbaren vijand.

„De artillerie zal in den slag bij Béher-Csaba haar massavuur concentreeren; zij zal lang en veel schieten; dan zal de vuurlinie der infanterie tot op ten hoogste 1000 pas vooruitgaan en hier, op den grond liggend, zeer veel en concentrisch schieten, alle geweren in het vuur brengen en de formatie in de diepte daarbij vermijden. Artillerie en infanterie zullen een gat in den vijand schieten, dat wil zeggen, zij zullen een bepaald punt dermate met projectielen overstelpen, dat niemand het daar kan uithouden. Dan eerst zullen de infanterie-reserven op dat punt trachten door te dringen en wellicht gelegenheid vinden daar de vijandelijke slaglinie naar weerszijden op te rollen.

„Maar ziet gij daar die lange terreinplooi, ginds dien terreinrug; ziet gij aan gene zijde van den weg de zich wederkeerig dekkende hoeven? Wellicht zullen eenige dier terreinvoorwerpen en terreinhindernissen aan enkele deelen der vuurlinie kans geven naderbij te komen.

„De vuurlinie zal zoo sterk moeten zijn, dat zij het kan uithouden. Onder bescherming van haar vuur zullen, eerst nadat dit eenigermate uitwerking heeft gehad, de aanvankelijk buiten schot gehouden reserven sprongsgewijs vooruit rukken. Gedurende dit vooruitrukken zal onze artillerie echter de handen ook niet in den schoot leggen.

„Ontwaart gij daar, op den linkervleugel der stelling, die weide? Zou die zelfs niet aan twee regimenten de gelegenheid geven, gedekt te naderen? En daar aan de Körös, op onzen rechtervleugel, de meer dan manshoogte diepe terreinverlaging?

Zou zij niet eene prachtige gelegenheid aanbieden, om den vijandelijken linkervlengel te overvleugelen?"

Een juiste blik op de voordeelen van het terrein, daar komt het op aan, zoo in het kleine als in het groote.

Wie het niet verstaat, partij te trekken van alle, zelfs de schijnbaar onbeduidendste voordeelen van het terrein; wie het niet verstaat, op het juiste punt eene overmacht van vuurwapenen concentrisch in werking te brengen, die zal de tegenpartij zeker ook niet met de bajonet verdrijven. De bajonet kan zich doen gelden bij nacht en bij nevel, bij overvallen en in bosschen; in alle andere gevallen kan men met haar slechts bedreigen.

Ik zeg het een Pruisischen schrijver na:

„Wat de Pruisen in 1866 in open terrein tegenover bajonet en voorlader volbrachten, was hun in 1870 tegenover achterladers slechts onder de bloedigste offers mogelijk, en zal in toekomstige oorlogen ook hun geheel onmogelijk zijn."

V.

Het denkbeeld, om den aanval zooveel mogelijk in eenen adem door te zetten, op de grootere afstanden volstrekt niet en op de kleinere zeer matig gebruik te maken van het geweervuur, is zeker aanlokkelijk. De aanvaller komt zoo snel en met volle patroontasch op 500, 400 of zelfs 300 pas bij de vijandelijke stelling. Hij behoeft niet eerst den afstand te schatten; hij beschiet met standvizier op een afstand, waaraan hij door de vredesoefeningen en op de schietbaan gewoon is, eene tegenpartij, die, als zij een gericht schot wil geven, ten minste haar hoofd moet vertoonen. Krijgt de aanvaller echter den gedekten verdediger in het geheel niet te zien, dan kan hij toch de nabijgelegen terreinvoorwerpen op bekenden afstand met een concentrischen kogelregen overstelpen.

Zijn dat geene groote voordeelen? Ja! Maar beschoten te worden en niet terug te schieten, daartoe behoort meer moed dan de massa's bezitten, onverschillig of het Franschen of Duitschers, Russen of Hongaren zijn. Het voorwaarts rukken

alleen jaagt den verdediger geen vrees aan. Hij moet ook voelen, dat men hem nadert. Brengt hij den aanvaller verliezen toe, dan moet hem dit terugbetaald worden.

Komt de aanvaller, dooden en gewonden achterlatende, uitgeput door de snelle beweging, zonder een schot te doen, tot op ongeveer 500 pas van den verdediger aan, dan zet deze, die nog geen repeeteervuur te voelen kreeg, zijn vuur des te heviger voort, terwijl de aanvaller het pas begint te openen. Daarbij is evenwel het voordeel, dat hij den aanvaller ziet en den afstand kent, nog meer aan den kant van den verdediger.

Het streven, om zoo het maar eenigszins doenlijk is, den vijand zoo nabij en snel mogelijk te naderen, ontstond uit bezorgdheid voor de munitie. Het is evenwel te betwijfelen, of de zenuwen van de zonder schieten voornuitsnellende aanvallers zich niet tegen deze theorie zullen verzetten. Reeds in de laatste oorlogen — zonder repeeteergeweren en zonder rookzwak buskruit — had het hevigste geweervuur plaats tusschen 1000 en 800 pas, ja zelfs op grooteren afstand.

De geschiedenis toont ons aan, dat daar, waar het terrein niet te hulp komt, het voortrukken tot op 500 pas zonder te schieten tot de grootste moeielijkheden behoort; terwijl het blijven liggen op dezen korten afstand zeer aanzienlijke offers eischt. Zonder te veel aan bepaalde afstanden te hechten, geloof ik toch, dat hij een frontaanval dat gedeelte der slaglinie, hetwelk open terrein voor zich heeft, ongeveer van 1600 of 1400 tot op 1000 of 800 pas vurende kan voortgaan, maar daar zich plat op den grond leggen en alle geweren in het vuur brengen moet, het overige overlatende aan de nevenstaande, in gunstigeren toestand verkeerende troependeelen.

VI.

Ten aanzien van de uitwerking van de hedendaagsche projectielen op de verschillende afstanden teekent Fritz Hoenig aan:

„Het groote indringingsvermogen en de hardheid der projectielen veroorzaken zuivere schotwonden en gevaarlooze beensplinteringen. Wie dus niet in een edel lichaamsdeel getroffen

wordt, die zal herstellen. Verminkingen en misvormingen zijn niet meer zoo talrijk te verwachten als vroeger. Hetzelfde geldt voor de kleine scherven en granaatkartetskogels van de artillerie. Ongeveer binnen de 400 pas wordt de nitwerking het omgekeerde. De door de nieuwe projectielen veroorzaakte verwondingen worden op de kleine afstanden buitengewoon zwaar wegens de springwerking."

Daarom is het ook niet een humaan beginsel niet veroorloofd, het vuur op open terrein tot op 400 of zelfs 200 pas te willen brengen.

Wellicht lok ik een lach uit, wanneer ik hier, waar sprake is van bloed en ijzer de humaniteit in het strijdperk breng. Leest men niet herhaaldelijk, met cijfers aangetoond, dat de verliezen in de veldslagen van welcer veel grooter zijn geweest dan die in de veldslagen van heden; dat dus volstrekt geene reden tot klagen bestaat over de verschrikkingen van den hedendaagschen oorlog, en dat die klacht veelcer slechts wortelt in de wekelijke gevoelens van den tijd en misplaatste humaniteit.

Ik leerde de verliestafels van de vroegere oorlogen kennen in het Oorlogs-archief; ik weet, dat zij uiterst onbetrouwbaar en vol tegenstrijdigheden zijn. Beide partijen willen zoo bloedig mogelijk overwonnen hebben; want de bloedige overwinning was toenmaals eene schoone en eervolle overwinning. Daarom overtrof de een den ander in grootspraak. Hoe het zij, aangenomen, dat alle oude verliestafels zoo waar zijn als het daglicht, wat bewijzen zij dan nog?

Al moge het totale verlies in den slag van Borodino ook grooter zijn dan dat van de Pruisische garde bij St. Privat, toch liet die garde daar meer menschen liggen dan een of ander Fransch of Russisch korps bij Borodino. Al moge de slag van Leipzig ook al meer dooden en gewonden tellen dan naar verhouding de slag van Sedan, toch legden daar niet 100,000 gezonde gevangenen de wapenen neder.

Hoe men ook met de cijfers goochelen wil, de totale sterkte van de verliezen, die de hedendaagsche wapenen teweegbren-

gen, zijn met die van vroegeren tijd volstrekt niet te vergelijken. Hier is het fysieke, daar moreele verplettering.

De flinke troep verdraagt meer verliezen dan een minder flinke; bij beiden ontstaat evenwel het oogenblik, dat hun weerstandskracht ten einde loopt.

Zoover moet eene verstandige aanvoering het niet laten komen. De statistische tactici, die zich moeite geven, om met cijfers aan te toonen, dat Borodino meer verliezen telde dan Sedan, de dagen van Leipzig meer bloed kostten dan die van Metz, en die daarmee de weekelijkheid van het hedendaagsche geslacht willen bewijzen, houden bij hunne statistische bespiegelingen geen rekening met de moreele indrukken, die plotse-linge verliezen in massa teweegbrengen in tegenstelling van de over de geheele slaglinie verdeelde verliezen van den vuursteen-slottijd.

De wapentechniek is nog niet in haar zenith. De vreeselijke moordwapenen van heden en het sluierlooze kruit wettigen reeds nu de nitspraak, dat de toekomstige oorlogen vernielender, daardoor korter en dus ook — in weerwil van alle verschrikkingen — humaner zullen zijn.

Met het oog op de vernielender slagen komt het raadzaam voor, die slagen te ontwijken; niet met veel, maar met weinig bloed te overwinnen; alzoo te vermijden tegen het vijandelijke vuur op korten afstand in te loopen; het terrein, dat de eenigste bescherming aanbiedt, te waardeeren.

Zoo kom ik dan weder neder op de humaniteit! Ja! De tacticus moet ook mensch zijn. Hij moet weten, wat hij van den zwakken mensch mag verlangen. Voor hem moet het wet zijn, de troepen moreel en fysiek zoo frisch mogelijk in 's vijands nabijheid te brengen. Hij moet bedenken, dat de zedelijke schok door het vuur sterker nawerkt dan de stof-felijke.

De goede aanvoering spreekt tegenwoordig niet meer van goede en slechte elementen; zij let op de voortreffelijke hoe-danigheden en de zwakke zijden van het menschelijk geslacht; zij ziet — zooals een Pruisisch schrijver zegt — in den soldaat

niet eene bewegelijke schietmachine; maar een wezen van vleesch en bloed, dat bezorgd is voor zijne gezonde knoken. Zulk eene aanvoering verlangt niet het onmogelijke, maar met terzijdestelling van alle sentimentaliteit — het menschelijk mogelijke, en zij bereikt dan ook het mogelijke.

De Landsknechten van den Dertigjarigen oorlog waren dapper uit krijgslust en roofzucht; velen ontvloden godsdienstige vervolging in de gelederen van het leger, waar men geen geloofsverschil kende. Het tegenwoordige volksleger is niet krijgslustig; de oorlog biedt hem geen uitzicht op buit aan. Het volksleger zal echter, wanneer de oorlog de belangen van het heilige vaderland geldt, zijn plicht uit plichtbesef met volle overtuiging en denkend vervullen. Het volk en het leger — het gewapende volk — worden thans tot denken opgevoed. Men kan niet decreteeren: „In dit geval moogt gij denken, in dat geval is denken verboden.” Neen! de soldaat laat zijne gedachten ook gaan over de aanvoering. Wee haar, wanneer het oordeel over haar algemeen ongunstig is!

Wellicht gelukt het ook aan eene slechte aanvoering goed opgeleide soldaten over de open vlakte in het hevigste vuur te drijven. Zoo was het immers bij Mars la Tour.

Wanneer echter zoo aangevoerde of eigenlijk niet aangevoerde troepen eerst leeren inzien, dat zij in den strijd op korten afstand als hazen — doch nutteloos — worden neergeschoten, en hun bij het terugtrekken uit dien strijd dood en verderf worden nagezonden, dan verliezen zij, al zijn zij ook de dapperste troepen, alle vertrouwen op de aanvoering en daarmee tevens alle hoop op de overwinning.

Al deze beschouwingen voeren tot het besluit, dat aanvallen, als die van Mars la Tour, St. Privat en Plewna doelloos zijn en dus onverstandig; zij zijn onmenschelijk en dus ook niet tactisch juist. Dergelijke aanvallen zouden de krijgslustige Landsknechten ook niet tot het einde toe hebben uitgevoerd; zij zouden zelfs Leonidas met zijne dappere scharen hebben afgeschrikt.

VII.

„In den grooten veldslag zullen slechts de vleugel-divisiën tot den flankaanval kunnen komen, en de andere divisiën tot den frontaanval gedwongen zijn, of het haar aangenaam is of niet.” Zoo en op dergelijke wijze hoorde ik dikwijls den frontaanval verdedigen.

Dat is zoo juist niet als het wel schijnt. De groote slaglinie bevat bosschen, dorpen, hoogten, kortom voorwerpen, die op zich zelve van beteekenis zijn. Elk van deze voorwerpen heeft zijn eigen front, maar ook zijne eigene flanken. De groote veldslag van den huidige tijd bestaat uit vele, dikwijls zelfstandige, dikwijls ook — meer dan goed is — van elkander gescheiden gevechten. Daarvoor helpt geen theorie, zoodat men er rekening mede houden moet. Of overvleugeling, omvatting of omtrekking moeten toegepast worden, zullen terrein, sterkte en gevechtssomstandigheden moeten bepalen. Ofschoon de den flankaanval ondersteunende frontaanval ook niet altijd uitsluitend demonstratief moet zijn, zoo zal toch zelden de beslissing in den frontaanval gezocht kunnen worden. De troepen, die voor den frontaanval bestemd zijn, mogen niet eerder het gevecht beginnen dan de tegen de vijandelijke flank gerichte troepen. Hoe langer de weg is, dien de tegen de flank des vijands gerichte troepen moeten afleggen, des te later moeten de troepen, voor den frontaanval bestemd, losgelaten worden; anders loopen zij gevaar vernietigd te worden, zonder eenig nut te hebben aangebracht.

De in front aanvallende troepen zullen in open terrein zelden nader dan op 800 pas de vijandelijke stelling kunnen naderen. Zij zijn, daar zij overeenkomstig den aard van hunne taak een sleepend gevecht hebben te voeren, meestal zwakker dan de tegenover hen staande verdedigers; zij moeten deze echter omtrent hunne sterkte misleiden, teruggehouden worden en toch veel manoeuvreeren. Troepen evenwel, die tot op 300 pas het front van de tegenpartij naderen en zich dan, zoo lang en breed als zij zijn, nederleggen met den wil hier een

urenlangen strijd op korten afstand te voeren, die zijn niet teruggehouden, misleiden niet en kunnen ook niet manoeuvreren. Zij worden door de overmacht van de vijandelijke geweren verpletterd, voordat de flankaanval zich merkbaar maakt.

Vele tactici beproeven hunne meening, dat de infanterie den vijand zoo nabij mogelijk moet naderen, te steunen op de omstandigheid, dat de ingenestelde verdediger meestal hoog schiet. De prikkeling der zenuwen en de vrees, bij het horizontaal aanleggen het hoofd te moeten vertoonen, veroorzaken eene spreiding, die zich den aanvaller juist op de grootere afstanden voelbaar zal maken, doordien tengevolge van het te hoog schieten achterstaande troepen getroffen worden. Dat zien wij ballistisch bewezen en wij gelooven het ook. Dit moge er toe brengen, de reserven echelonsgewijze te doen volgen, om ze buiten de spreiding der geweren van den meestal rechttuit schietenden vijand te houden; dat evenwel de verliezen in den strijd op de kortere afstanden zouden verminderen, komt ons, met alle achting voor de ballistiek, niet begrijpelijk voor. De krijgsgeschiedenis weerspreekt deze meening; de toekomstige oorlog zal nog gebiedender dan vroeger eischen, het vuur niet te dicht bij den vijand te brengen. De verdediger heeft in den strijd op de kortere afstanden alle geweren en kanonnen in werking; hij ziet als doel groote en opeengepakte massa's op goed bekenden afstand voor zich. Dit heft wel allen ballistischen twijfel op.

De tegen de flank van den vijand oprukkende troepen mogen niet te laat komen en ook niet eerst in diens werkzame vuur uit den marchvorm tot den gevechtsvorm willen overgaan; want de flankaanval vereischt juist, zooveel mogelijk ongezien te naderen en directie- en frontveranderingen in 's vijands nabijheid te vermijden.

Elke flankaanval is moeilijk. Hij vordert goede aanvoering en goede geoefendheid. De gemeenplaats „die flankteert, wordt geflankeerd” mag ons evenwel niet terughouden, overal waar wij maar eenigszins kunnen, bij de oefeningen

zoowel als in den werkelijken oorlog, den vijand in de flank aan te grijpen. In de flank kan de aanvaller het punt, waar hij den hefboom plaatsen wil, gemakkelijker kiezen dan bij een aanval op het breede front des vijands. De in de flank aangetaste tegenpartij moet zich ook in het front te weer stellen; hij zal dus — als gevolg van het rookzwakke buskruit -- ook van twee kanten gezien en door concentrisch vuur beschoten worden. Wanneer hij den flankaanval goed partij getrokken wordt van het terrein en de opmarsch op bekwame wijze wordt geleid, dan zullen de weinig zichtbare rook en de korte knal der nieuwste geweren den verdediger gemakkelijk in dwaling brengen en niet zelden de fout doen begaan, te laat troepen uit het front naar de bedreigde flank te zenden en hen te laat of op een verkeerd punt tegenover den vijand te stellen. De gedachte „wij grijpen de vijandelijke flank aan”, zet aan het gevecht van den aanvaller frischheid en warmte bij en wekt den geest van het geheel op.

Bijaldien terrein of andere omstandigheden bij uitzondering den aanvaller noodzaken, de tegenpartij in front aan te vallen, dan zal deze frontaanval — ik herhaal dit nogmaals — zich anders moeten toedragen dan tot dusver. Ook de frontaanval mag niet overal met gelijke sterkte worden ondernomen; hij moet of in het midden of op een van de vleugels overmachtig trachten te zijn. In plaats van, zooals men dit dikwijls genoeg opmerken kan, het vuur over de geheele linie te verdeelen, dus alles te willen beschieten, zullen geschut- en geweervuur meer concentrisch in werking gebracht moeten worden. Onder bescherming van zulk een vuur zal het gevecht zonder eenige beslissing eenigen tijd voortduren. De aanvaller zal zijne strijdkrachten voorwaarts drijven met den ernstigen wil, om de gemaakte opening te verwijden. De groote aanval zal de som zijn van vele kleine aanvallen. De in het vijandelijke front gedreven wig wordt versterkt, totdat het gelukt, den vijand daar naar beide zijden op te rollen. Zoodra er zich teekenen voordoen, dat de vijand geschokt is, dan rukken alle afdeelingen, die daartoe de gelegenheid gunstig zien, concentrisch

op de zwakke punten aan. Alle afdeelingen, die aan dit voorwaarts dringen kunnen deelnemen, sluiten zich er bij aan; de andere ondersteunen het met een krachtig vuur.

Deze meening verkondigde ik reeds in 1876 in de „Militärische Blätter“. In datzelfde geschrift stond ook te lezen: „de bajonetaanval moet wijselijk worden overlegd en grondig worden voorbereid, omdat het mislukken daarvan de grootste stoffelijke en zedelijke offers na zich sleept. Eene uitzondering daarop maakt alleen een zoodanige bajonetaanval, waarvan het zwaartepunt in de verrassing ligt. Zulk een aanval laat geen lang overleg en voorbereiding toe.“

Was deze meening in 1876 juist, dan is zij thans zeker nog meer geldig. Of moet de techniek der wapenen niet hand aan hand gaan met de tactiek en moeten de volmaaktere wapenen soms tot onbesnisd voorwaarts rennen opwekken?! Moeten soms lief geworden gewoonte en vrees voor nieuwigheden aanzetten tot het vormen van massa's en stormaanvallen met de bajonet?!

Zooals bij de verdediging vaak offensieve handelingen worden nagelaten, zoo ziet men den aanvaller ook dikwijls zijn offensief streven niet opgeven, wanneer zelfs alle omstandigheden er op wijzen, dat hij het behaalde voordeel moet trachten te behouden. Dit behoort ook tot het kapittel „voorwaarts stormen.“

Wanneer de tegenpartij wijkt, vervolg hem dan met vuur; hem na te loopen, is echter in beginsel eene fout. Allereerst herstelling van de orde, die ook bij den overwinnaar verloren gaat. Behouden wat gewonnen is; voeling houden met den vijand. Slechts cavalerie zal hem kunnen najagen en soms infanterie op wagens. Men mag van den vijand niet verwachten, dat hij — zooals een gemarkeerde troep op bevel — eenvoudig wegloopt; hij dekt zijn terugtocht door hevig artillerie- en infanterievuur. De overwinnaar biedt op het oogenblik, dat hij in de vijandelijke stelling is binnengedrongen, meestal in massa opeengchoopt, een voortreffelijk doel aan. De overwinnaar moet dus ook partij trekken van het terrein, en niet — zooals wij het bij de oefeningen vaak genoeg zien — de

wijkenden naloopen en hen dan, zonder eenig gebruik van het terrein te maken, staande achterna vuren. Waardeering van het terrein is eene noodzakelijkheid, waaraan ook de dapperste troepen zich moeten onderwerpen.

Dit veroorloofde ik mij reeds voor de uitvinding van het repeteergeweer te schrijven.

Marengo was voor de Oostenrijkers gewonnen; het blindelings najagen van den vijand door onze troepen, die door de overwinning bedwelmd waren, ontrukte ons de zege.

VIII.

De verdediging heeft met de meerdere volmaking van de wapenen en hunne voortdrijvende middelen ontegenzeggelijk gewonnen, met dit voorbehoud, dat zij er zich niet toe beperke lijdelijk te blijven en haren toestand slechts als voorbijgaande beschouwe, in dier voege dat zij — waar het maar eenigszins mogelijk is — tot den aanval overga. Aartshertog Albrecht geeft ons hiervan een glansrijk voorbeeld. Hij verlaat de indrukwekkende verschanste legerplaats bij Verona met het geheele leger — 71.800 man en 168 kanonnen — en dwingt den Koning van Italië, terwijl hij dezen op de hoogten van Custoza verast, tot het aannemen van den slag. Eene beslissende overwinning over het 210.000 man infanterie en 282 stukken sterke Italiaansche leger is het loon van den even stout als meesterlijk uitgevoerden aanval van den Keizerlijken Veldmaarschalk.

Het zij mij veroorloofd hier te herhalen, wat ik voor eenige jaren in het Tijdschrift van Streffleur schreef in een opstel „Vertrouwen op sterke positiën”: „Wij moeten niet alle heil zien in het er op losgaan en in de punt van de bajonet. Men kan een vijand niet uit het land werpen, zooals men hem uit het huis werpt, terwijl men dit daarna sluit. Wat evenwel geschieden moet, mag zonder zeer gewichtige redenen niet uitgesteld worden.”

„Houdt de verdediger zich in het vaste vertrouwen op zijne plaatselijk sterke stelling, voor onoverwinnelijk, zoo verliest

hij den drang tot het offensieve en geeft den aanvaller de vrije kens van de aanvalsrichting.

Heeft een actieve aanvaller eene tegenpartij voor zich, die, in eene eerbiedwekkende en door de kunst versterkte stelling onbewegelijk staan blijvende, zich alles belooft van de uitwerking van haar vuur, dan heeft die aanvaller licht spel. Hij manoeuvreert ongestoord tegen eene der flanken of overwint in den rug van den onbewegelijken verdediger.

Het sterke front van een passieven verdediger is te vergelijken met eene kettingbrug; breekt een schakel, dan valt het geheel ineen. Met een te groot vertrouwen op het sterke front wordt vaak genoeg de beveiliging van de flanken geheel nit het oog verloren. Zie den slag bij Landshut en de overvalling bij Hochkirch. Dan staan voor de overrompeling deur en poort open. De overmacht, die het rookzwakke buskruit den verdediger door het vrije uitzicht verschaft, zal dan niet meer uit de verlegenheid helpen.

De verdediger moet achter zijne vleugels kracht hebben; zijne cavalerie moet het terrein over eene groote uitgestrektheid verkennen; hij moet met alle middelen er op bedacht zijn eene verrassende nadering van den vijand te beletten, vóór alles echter in staat blijven het oprukken van den vijand tegen zwakke punten offensief tegen te gaan.

De groote meester Napoleon, die het overgaan van het defensieve tot het offensieve als eene der neteligste operatiën in den oorlog beschouwt, werd offensief waar hij maar kon. Hij wachtte als een loerende tijger, gereed tot den sprong. Meestal is het echter zwakheid van geest of moreele zwakheid, die de verdediging zoekt en dergelijke zwakheid besluit niet tot netelige operatiën.

Bevelgeving, leiding, invloed der officieren mogen bij de verdediging werkzamer zijn; maar toch schrijft de aanvaller de wet voor.

De verdediger overwint slechts — zegt von der Goltz — wanneer hij op alle punten overwint; de aanvaller overwint, wanneer hij op een enkel punt de overhand krijgt.

Het voorwaarts gaan — wij meenen daarmede niet het inrennen tegen het helsche vijandelijke vuur — wekt op; het initiatief frischt op. De aanvaller laat de dooden en gewonden achter zich; de gevallen van den verdediger kermen tusschen de levenden. De verdediger zal ook bij rookzwak buskruit niet zoo geheel onzichtbaar zijn, als men wel denkt. Als hij wil schieten, goed schieten, moet hij zich toch vertoonen; ten minste verraadt hij zijne positie door verschansingen, of kan men uit de gesteldheid van het terrein afleiden waar hij staat. Komt de aanvaller naderbij, dan zal hij bij gemis van den versluierenden rook nog meer ontdekken dan hem dit tot dusver mogelijk was.

Voor den afwachtenden verdediger zal het in de toekomst zeer moeilijk worden, een goed beraamden aanval te voorkomen, nog moeilijker zijne artillerie-massa naar het rechte punt te verplaatsen.

De aanvaller schrijft de wet voor!

IX.

„Wanneer troepen” — zoo schreef ik in 1876 — „den terugtocht aannemen, dan moeten zij daarvoor de eene of andere reden hebben; want hadden zij willen en kunnen blijven, dan zouden zij gebleven zijn. Het is daarom geheel onnatuurlijk, wanneer — zooals bij manoeuvres dikwijls genoeg te zien is — terugtrekkende afdeelingen zich vijftig of zestig passen van het verlaten punt weder vastzetten. Het streven om zich voortdurend in opvolgende stellingen, slechts weinig van de eerste stelling verwijderd, vast te zetten, komt geheel strijdig voor met het karakter van het werkelijke gevecht.”

Als regel kan worden aangenomen, dat troepen, die niet uit eigen aandrifft teruggaan, maar na hardnekkige tegenweer teruggeworpen zijn en retireeren, niet meer geschikt zijn eene tweede terreinafscheiding te bezetten en bijgevolg deze taak moeten overlaten aan intacte en door den strijd nog niet uitgeputte afdeelingen. Bevinden zich intusschen retireerende troepen nog in den gelukkigen toestand van slagvaardigheid, zoo

zullen zij, zelfs in het gunstigste geval, zoo ver moeten terugwijken, dat zij eene terreinafscheiding bereiken, waar zij kans hebben zich staande te houden en tijd vinden, om de orde te herstellen. Vervolgt de tegenpartij te hevig, dan mogen die afdeelingen van de terugtrekkenden, die nog voldoende kracht in zich gevoelen en hiertoe de gelegenheid vinden, den onvoorzichtigen vijand altijd door een tegenaanval op diens flank straffen. Een terugtocht pas voor pas, in zekeren zin van boom tot boom, blijft evenwel onder alle omstandigheden onnatuurlijk, alzoo onjuist, voert langzamerhand tot onthinding en werkt het op vernietiging gericht oogmerk des vijands in de hand.

Uit het vuur op korten afstand te moeten terugtrekken, brengt dood en verderf aan! Dit is thans, nu geen dikke zwarte rook de vluchtenden zal verbergen, dubbel waar.

Wie ooit zelf zulk een terugtocht bijwoonde; wie ooit zag, hoe in zulk een oogenblik van verlamming van alle moreele kracht, alles „als met touwtjes verbonden marionetten” gelijktijdig omkeert, terugsnel, geen haltgeroep meer hoort, slechts op eigen redding bedacht is, door het vuur in den rug bij hoopen wordt neergeschoten, die zal zulk een terugtocht voorkomen; maar aan den anderen kant ook zijnen soldaten reeds in vrede, overal waar zich daartoe eene gepaste gelegenheid aanbiedt, met alle kracht van het levende woord, in hart en nieren inprenten, dat daar, waar men reeds in zekeren zin het wit van de oogen des vijands ziet, bij dezen alleen heil te zoeken is, de terugtocht echter vernietigt.

X.

Verbinding, flankbescherming, verzekerde overbrenging van bevelen, goede ordonnansendienst — zoo gewichtig, ja dikwijls beslissend —, hoe weinig wordt soms een en ander door de infanterie gewaardeerd! Dit zijn juist moeilijke, denken, spreken en schrijven vereischende takken van dienst, die veel oefening noodig hebben. Van den anderen kant moet men echter ook bedenken, dat die diensten voor den bepakten, vermoci-

den, slechts op zijn twee beenen aangewezen voetsoldaat, dikwerf zeer zwaar kunnen worden. Daarom is het voorstel van den Majoor Regenspursky, om ter uitbreiding van den veiligheidskring bij ieder regiment infanterie eenige intelligente, opgewekte, op daden beluste jonge mannen goed bereiden te maken, hun den graad van onderofficier te geven en hen voor goed aan de infanterie-regimenten toe te voegen, die zij in alle phasen van den oorlog begeleiden, zeker der overweging waardig. Vijftien zulke opgewekte jonge mannen, die met hun Regiment in het innigste verband staan, de Duitse taal verstaan en flinke ruiters zijn, zouden veel vermogen uit te voeren tot het onderhouden der verbinding, het doen van meldingen, het beveiligen der flanken, het waarschuwen voor marschhindernissen en het overbrengen van bevelen. Slechts ligt het gevaar nabij, dat men misbruik makende van de snelheid hunner paarden, deze arme knapen te veelzijdig zal gebruiken en uitputten, teneinde den infanterist te sparen. Het zal goed zijn, deze bereiden mannen slechts zooveel te gebruiken als de dienst van hun eigen Regiment het volstrekt vordert. Altijd zal de infanterie, in weerwil van den kondschapsdienst van de cavalerie en in weerwil van bereiden infanteriepatronilles, ook nog zelf voor verkennings- en veiligheidsdienst moeten zorgen.

Zooals bij alles moet ook bij den kondschapsdienst niet naar één bepaald schema worden gehandeld. Sluippatronilles, door de voorposten uitgezonden, gaan in het geheim en met list te werk; verkenningsdetachementen kunnen ook met geweld het beoogde doel bereiken: het optreden van troepen, die het gevecht inleiden, zal nu eens doortastend, dan weer terughoudend zijn. Men vervalt intusschen dikwijls in nitersten. Waar de gevechtstoestand helder voor oogen staat, daar wordt de kostbare tijd verspild met heen en weder patronilleeren; waar volledige uitvorsching en grondige gevechtsinleiding vereischt worden, daar ijlt alles adenloos de beslissing tegemoet. Ook hier ligt de waarheid in het midden: „Haast u langzaam!”

XI.

Overal wordt naar eene nieuwe vechtwijze rondgezocht. De onzichtbare rook en de korte knal dreigen — zoo gelooft men — onze geheele tactiek omver te werpen.

Meer in het bijzonder over de vormen voor den aanval breken velen zich zelf het hoofd en dat van anderen.

Eenigen willen de kracht nog meer opeenhoopen en zonder veel acht te slaan op het terrein voorwaarts gaan. Deze zien slechts in het bewaren van den gesloten vorm, in de strafste orde en strengste tucht het tegenwicht voor de verschrikkingen van het gevecht. Hoe echter dan, wanneer het geweld van het vuur tot verspreiden dwingt? Dan is het uit met de vechtskracht!

Anderen zeggen: gesloten vormen zijn op het opene gevechtsveld volstrekt niet meer te gebruiken. De bestrijkende baan, de verre dracht en het indringingsvermogen van de infanterie-projectielen, de uitwerking van het artillerie-geschut en het rookzwakke kruit veroorloven het niet meer.

Derden willen wel is waar den gesloten vorm niet geheel verbannen; maar dien slechts aangewend zien tot op 1800 pas van den vijand of tot daar, waar de bedektheid van het terrein het vergunt.

Vierden bevelen aan, aanvankelijk zoo weinig mogelijk in het gevecht te brengen, omdat al wat in het vuurgevecht staat voor alle andere doeleinden verloren is. Zij beroepen zich op von Griesheim, die reeds ten tijde van het vuursteenslot er tegen waarschuwde, de reserven te vroeg uit de hand te geven. Nu echter zou, met het oog op de geweldige vuuruitwerking, eene dunne vuurlinie des te meer voldoende zijn, en zouden dus de voorste liniën, die aanvallen, zoo zwak mogelijk gehouden en alles meer in de diepte geschaard moeten worden.

Vijfden zeggen: nu maar niet met geringe sterkte vurende naderen! Van het begin af met geheele bataljons in verspreide orde rechtuit voorwaarts rukken, ook de volgende slagliniën in linie en verspreid echelonsgewijze laten volgen.

Eene Duitsche stem, die onze laatste manoeuvres op de meest welwillende wijze bespreekt, ziet er gevaar in, dat onze ondersteuningstroepen, half-compagnieën, compagnieën, enz. in gesloten orde in de vuurlinie rukken en zich daar eerst oplossen, in plaats van reeds ver achterwaarts in zwermlijn over te gaan. Hierdoor ontstaat namelijk het gevaar, dat een enkel vijandelijk projectiel in stede van een man een geheel rot buiten gevecht stelt. Of het geene aanbeveling zou verdienen, in plaats van kleine compagnies-reserven terug te houden en ze wellicht te laat in het gevecht te brengen, terstond van het begin af, zooals in Duitschland, geheele compagnieën op te lossen? — Voor eenigen tijd schoot een man van mijn Regiment zich dood. De kogel ging, nadat hij zijn lichaam had doorboord, door een zwaar plafond, door het bed, den stroozak en de matras van een op de eerste verdieping slapenden cadet, verwondde dezen, ging dan ook door het plafond van de tweede verdieping en vloog eindelijk door het pannendak naar buiten. Ik haal dit hier aan als een voorbeeld van de kolossale indringingskracht en tot waarschuwing, om niet in het werkdadigste vuur rotsgewijze gesloten en ongedekt voorwaarts te gaan.

Houdt men St. Privat voor oogen, waar het overmachtige Fransche vuur den aanval van de aanvankelijk zeer schoon evolutioneerende Pruisische Garde reeds op 900 pas tot staan bracht, en de gesloten Pruisische bataljons zich zonder enig bevel in tirailleurliniën oplosten, teneinde de uitwerking van het vijandelijk vuur te verminderen; slaat men den blik op Plewna, waar de Russische troepen door de overmacht van het vijandelijke vuur uit zichzelf de verspreide orde aannamen; denken wij aan het gevecht van Ober-Selk, waar — zooals ik zelf waarnam — de Brigade Gondrecourt, die zich daar den naam verwierf van de ijzeren Brigade — nog wel met en tegenover voorladers — meestal in tirailleurliniën en groepen opgelost, onophoudelijk voorwaarts stormde; overlegt men deze en dergelijke gevallen, dan komt men onwillekeurig met Boguslawski tot de vraag: „Zou het dan niet beter zijn rekening

te honden met de schijnbare wanorde, in plaats van zich moeite te geven, om haar te verbanen?"

Het doorceenraken der troepenafdeelingen, de oplossende invloeden van het gevecht moesten, evenals het ophouden van de vuurleiding, niets ongewoons zijn voor de manschappen. Het zou wellicht voordeelig zijn, wanneer deze wrijvingen reeds bij de vredesoefeningen werden in acht genomen en reeds in vredestijd werd geleerd, den schadelijken invloed daarvan te overwinnen.

Welke van de hier aangehaalde meeningen heeft gelijk? Ik geloof, dat zij in een bepaald opzicht allen gelijk hebben. Slechts geene recepten, geen stramme schema's.

Het Reglement is tegen het voorschrijven van bepaalde vormen. In het kleine zoowel als in het groote komt alles aan op een juiste blik op de voordeelen van het terrein. Elk gevechtsveld vereischt eene andere wijze van handelen. Wat in het eene geval goed is, brengt in het andere onheil aan. De beste vorm, niet juist aangewend, zonder verstand en goeden wil gebruikt, beantwoordt niet aan het doel.

Ons Reglement laat immers iederen vorm toe. Wij kunnen in sectiecolonne, in pelotonscolonne of in linie voorwaarts gaan. Het is ons niet verboden, de linie of de colonne op mansbreedte te openen; wij mogen ook uit twee gelederen een gelid vormen en ons dus op een gelid bewegen. Men zal naar omstandigheden wellicht ook niet nalaten in groepen voorwaarts te gaan.

Hoe het zij, het komt toch altijd neder op de oude geschiedenis: „met de juiste kracht, te juister tijd, op de juiste plaats te zijn."

In welke formatie men op die plaats komt, mag wel als bijzaak beschouwd worden; maar eene bijzaak is het echter niet, of men daar verzwakt of slechts met geringe verliezen aankomt. De geheele gevechtskracht moet te juister tijd en met verstand in werking treden. Vormen in het hoofd prenten en ze dan gedachteloos toepassen heeft geenerlei waarde, is zelfs schadelijk.

Waar het maar eenigszins mogelijk is, doet elke aanvoerder

goed, zijn troep gesloten bijeen te houden; bij doelmatig gebruik van het terrein, zal hij het nu en dan ook kunnen doen. Het is evenwel eene groote fout, zich eerst door het geweld van het vijandelijk vuur tot verspreiden te laten dwingen, in plaats van daartoe zelf te juister tijd over te gaan.

De tegenwoordige projectielen hebben eene dubbel, zelfs driedubbel grootere nitwerking dan de vroegere. Het goed geleide artillerie-vuur en de sterke infanterie-vuurliniën moeten den vijand eerst week gemaakt hebben, alvorens gesloten afdeelingen in het gevecht kunnen ingrijpen. De afstanden tusschen de reserven en de voorste vuurliniën zullen, vooral in open terrein, grooter moeten zijn. Dit is immers ook niets nieuws. Ons Reglement schreef immers nimmer voor: „Zooveel afstand moet gij houden, niet meer, niet minder!”

De aanval in onzen tijd is de som van vele kleine aanvallen, waarbij vuur en beweging elkaar afwisselen. Ook de gesloten troepen, die tot ondersteuning oprukken, zijn niets anders dan groote zwermen, die, wanneer het mogelijk is, gesloten, en waar dit niet doenlijk is, in verspreide orde of in groepen ter versterking van de in gevecht zijnde afdeelingen vooruitrukken.

In welken vorm en in welken gang deze versterkingen moeten vooruitrukken, dat moet aan hare eigene verkiezing worden overgelaten. Men geve aan de gedachten van de mindere aanvoerders eenige speelruimte.

Alles zij veroorloofd, wat de gesteldheid van het terrein en de stand van het gevecht rechtvaardigen.

. Slechts geen normale regels.

Tegenover den vijand is alles abnormaal.

Opleiding wordt gewoonte. Wanneer de opleiding in vredes-tijd aan normale voorschriften blijft hangen, dan wordt de gewoonte daaraan ook in den werkelijken oorlog overgebracht en het spel des vredes zal bloed kosten. Laat men evenwel reeds in vrede aan de onderaanvoerders over, welken vorm zij in verschillende omstandigheden willen toepassen, dan bereikt men ook hetgeen ons Reglement vordert: „de infanterie moet zich

door niets nieuws laten verrassen; zij moet ook kunnen wat haar nooit is voorgehouden."

Reeds aan den groepscommandant moet het overgelaten worden, of hij zijn troep in groepen of in tirailleurlinie wil bewegen. Aan de compagnieën moet de formatie niet worden aangewezen door den bataljonscommandant, aan het bataljon niet door den regimentscommandant. Zij moeten allen zelf weten, welke formatie zij noodig hebben; kiezen zij er eene, die met de omstandigheden in strijd is, dan wijze men hen terecht; nimmer verlange men gelijkheid van vorm trots ongelijkheid van omstandigheden.

De proefnemingen met vormen; dat geredekavel over zogenaaemde onduidelijke punten van het Reglement, die slechts in zoover onduidelijk waren, omdat zij zeer verstandig speelruimte lieten; dat voortdurende twifelen en vragen hoe dit of dat vaak onbeduidend punt verstaan moet worden; vragen, die dan het onderwerp van langgerekte discussiën op de kameraadschappelijke bijeenkomsten werden; dat uitpluizen van kleinigheden, waardoor het nadenken over wezenlijke hoofdpunten van het Reglement terzijde wordt gesteld — ik heb het sedert lang in mijn ziel gehaat en ik verheug mij, dat dit alles meestal tot den verleden tijd behoort.

De vorm heeft alleen dan waarde, wanneer men zich bij het kiezen daarvan afvraagt: »kan ik met dezen vorm in dit terrein ongezien of toch gedeeltelijk onttrokken aan het gezicht van den vijand voorwaarts komen; biedt deze vorm in deze omstandigheden niet een te groote schijf aan? enz."

Wegens den vorm zelven is nog zelden een aanval mislukt, zelden een gelukt; slechts de verstandige toepassing van den vorm is van gewicht.

Houden wij ons den invloed van het bestrijkende en verreikende schot en dien van het rookzwakke buskruit zeer duidelijk voor oogen; vergelijken wij met de nieuwe uitvinding hetgeen onze Reglementen willen, zoo komen wij tot de conclusie: de tactische grondregels worden door de nieuwe uitvinding niet gewijzigd; de formatiën, die het Reglement ons

ter beschikking stelt, voldoen aan alle gevallen; de oude grondbeginselen moeten echter nauwlettender worden toegepast en aan het hoofdstuk van het Reglement over het gevecht moet eene verhoogde waardeering ten deel vallen. Het zooveel mogelijk gebruik maken van het terrein, in het klein zoowel als in het groot, is door het rookzwakke kruit meer dan ooit geboden; want de opmarcheerende troepen worden dan van verre gezien.

Alle aanvoerders moeten in de toekomst meer werkzaamheid ontwikkelen en wel ieder in zijn eigen werkkring, zonder in te grijpen in de details die hem niet rechtstreeks aangaan. De manschappen moeten opmerkzamer, voorts stram geoefend worden, en volkomen onder appél staan.

De nieuwe uitvinding zal de tactiek niet omverwerpen; wij behoeven niet af te breken, maar moeten wel op het goede, wat bestaat, verder voortbouwen.

Juiste dispositie, juiste directie! Wat binnen de grenzen van deze gegevens, en bij een goede verstandhouding tusschen hoogere en lagere aanvoering geschiedt, zal altijd juist zijn.

XII.

Alle respect voor de techniek, de geheele wereld heeft haar noodig; maar om den troep in tactischen en disciplinairen zin te beheerschen, daartoe zijn nog andere zaken noodig.

Indien de techniek nauwkeurig begrepen is, dan zal alles op het vlakke exercitieterrein zeker goed afloopen. De machine zal allerbest functionneeren; het op de exercitieplaats ingedrilde handwerk zal zich wonderschoon voordoen. Of dit mechanisme zonder verstandige behandeling ook in den kogelregen zijn olie niet zal verliezen, dat is meer dan twijfelachtig.

In het ernstige spel des oorlogs heeft elke figuur, evenals in het schaakspel, hare eigene bewegingen; de verscheidenheid van het terrein en de kogelregen dwingen echter dikwijls tot bewegingen, die in strijd zijn met alle theorieën! De strijder,

die zich aan normale vormen en voorschriften houdt, is dan in de war.

Juist die verscheidenheid moet een motief zijn, reeds bij de beoefening der gevechtstechniek zeer veel afwisseling te brengen, opdat alle onderaanvoerders aanschouwelijk ontwaren, hoe zelfs de zuivere techniek, ook onder gelijke omstandigheden, door de gesteldheid van het gevechtsweld gewijzigd wordt.

In het gevecht is alles juist en alles onjuist; heden doelmatic, wat morgen, onder veranderde omstandigheden, onzuinig is. Troepen, volgens normaal-vormen gedrild, zullen reeds in vreedstijd de storingen, door het afwisselend terrein teweeggebracht, slechts met moeite overwinnen en abnormaal worden, zoodra hun op het terrein iets onverwachts, iets verrassends voorkomt. Hun onderling verband gaat verloren, de vorm springt in stukken, de eenheid van kracht houdt op onder den invloed van de onbekende wijvingen.

Tegen de Fransche Republiek en het Leger van den eersten Napoleon wilde de tegenpartij ook de door overwinningen geheiligde linie-tactiek toepassen.

Men zocht, evenals voorheen, het open veld op, en ziet: eenige in huizen en weilanden genestelde, weinig geoefende, maar zelfstandig handelende Fransche tirailleurs brachten aan de onbeholpen, het bedekte terrein schnwende liniën, de grootste verliezen toe. Zoo kwam men tot het aannemen van een tactiek, die op het verdeelen van de kracht en het gebruik maken van elk terrein gegrond was.

De tirailleurs en colonnes van het eerste Fransche Keizerrijk vormden den overgang tot de tirailleur-tactiek.

Gebruikte de groote Keizer desnietteenstaande dikwijls groote gesloten massa's, zoo kon hij zich dat veroorloven, omdat de edele schietkunst toenmaals nog in hare kindsheid was. Het geweer was niet veel meer dan een schietstok, dien men op 300 pas stout kon naderen; de gladde kanonnen werkten slechts ontzagwekkend, wanneer zij ricochet- of kartetsschoten konden aanwenden. Waarom zou Napoleon, ondanks zijne voorliefde voor Jagers en Voltigeurs — welke voorliefde al bleek

uit zijne kleeding als kolonel der Jagers — zich vormen geheel hebben ontzegd, die het groote voordeel aanboden, dat duizenden van menschen in eene hand gehouden konden worden en de onderaanvoering slechts neerkwam op den geest van eenige mannen? Indien Dreijse reeds te dien tijde geleeft had, zou Napoleon zeker niet met geheele brigades, gesloten, in den grenadierspaz vooruitgerukt zijn; hij zou de tirailleur-tactiek, als onbetwistbaar gevolg van den achterlader, aangenomen hebben, niettegenstaande hare vormen minder zeker en vast zijn dan die van de massa-tactiek; niettegenstaande daarbij de medewerking van alle onderaanvoerders vereischt en dus de veldheer van de persoonlijke inzichten van velen afhankelijk gemaakt wordt.

In den loop van de eerste helft der negentiende eeuw ondergingen de Reglementen wel is waar menigerlei wijzigingen in den geest van de door Napoleon slechts ingeleide tactiek in verspreide orde; maar sedert 1815 heerschte in werkelijkheid de massa-tactiek; want de lange vrede verlangde parades. De school van Radetzky ging in rook op en wij marcheerden in 1866 in dicht gesloten colonnes, dikwijls zonder het gevecht door tirailleurs in te leiden, tegen den Pruisischen kogelregen in. Wij waren op vormen afgericht, op vormen zonder leven, op vormen die geen rekening met Dreijse hielden.

Het jaar 1866 leerde ons, dat de infanterie van heden tot hare bescherming van het terrein partij moet trekken. De veldtocht van 1870 bevestigde deze ervaring voor de Pruisen op bloedige wijze. Die veldtocht baarde de lange tirailleur-liniën en de talrijke, kleine reserven, zich bewegende met gebruikmaking van alle terreinvoordeelen.

Zichzelfven voor schade te behoeden is heden een even gewichtige wet van de manoeuvreerkunst als die, om den vijand zooveel mogelijk schade te berokkenen; een troep, die ter liefde van den vorm het terrein miskent, smelt onder de kracht van het vuur als boter in de pan.

Meer dan ooit is het manoeuvreeren eene kunst geworden, die daarin bestaat, de groote legerkorpsen in vele kleine deelen

te scheiden en toch vereenigd te doen vechten. Zijn dispositie en directie gegeven, is de strijd ontbrand, dan moeten alle aanvoerders — van den korpscommandant tot den compagniescommandant — medewerken; deze allen hebben deel aan overwinning en nederlaag.

Wij zeggen het Suwarow na: „geen methodisme, slechts een juiste militaire blik!”

XIII.

De in het jaar 1868 verschenen „Briefe eines Verstorbenen” zeggen:

„De manschappen letten op iedere beweging, en op elk woord van den man, in wien zij hun heil stellen. Wee den veldheer, die in het beslissende oogenblik besluiteloos rond-dwaalt. Hij heeft het vertrouwen verloren. Daarom in oogeblikken van gevaar vastberadenheid, zelfs op het gevaar af eens een misgreep te doen; besluitvaardige, krachtige wijze van handelen; juiste en verstandige toepassing van den in vrede aangeleerden vorm op het gevechtveld. Hoog boven den dooden vorm staat de kunst van zijne toepassing. De aanvoerder doet zijne gedachten door de troepen tot daden overgaan.”

Den soldaat in vrede te doen gelooven, dat hij in het vijandelijk vuur alles zoo moet doen, als hem in vrede is geleerd, is volstrekt niet zoo moeielijk. De soldaat in vrede is een kind; een enkel scherp gevecht echter maakt dit kind tot man. Zijne oogen gaan open! Hij bemerkt zeer spoedig, dat hij van al wat hem in vrede als gewichtig werd geleerd, nauwelijks de helft gebruiken kan; dat hij van den anderen kant veel niet verstaat wat hij verstaan moest. Met dit bewustzijn wordt de soldaat ongeloovig. Met het verlies van het geloof aan de onfeilbaarheid van het geleerde, vervalt de, in vrede gecontroleerde, niet tot opmerkzaamheid en denken opgevoede, soldaat zeer licht tot teugelloosheid, of wordt hij lomp en plomp.

Hohenlohe is van meening, dat het altijd iets bedenkelijks heeft, voor den aanval regels vast te stellen, die tot in bijzonderheden afdalen. Zulke détailregels ondergaan in elk bijzonder

geval wijzigingen en worden zelfs door uitzonderingsgevallen geheel omvergeworpen.

Zoo is het ook!

Door nauwkeurige begrenzing van alle bewegingen komt men slechts de onbekwaamheid te hulp. De onderaanvoerders, die misschien reeds op den goeden weg waren zichzelf te zijn, verliezen door de voorgeschreven modellen elk initiatief; de massa wordt daarbij minstens niet handiger.

„Het eenige” — schrijven de „Nene Militärische Blätter” — „wat door vaste modellen wordt bereikt, is eene zekere gelijkmatigheid voor de parade. Is deze gelijkmatigheid bereikt, zoo vindt men spoedig genoeg, dat er nog eenige ongelijkmatigheid weg te nemen is, en zoo gaat het voort tot in het eindige; want twee naalden, die onder het vergrootglas zeer gelijk gevormd schijnen te zijn, vertoonen onder het mikroskoop de grootste ongelijkheid, en wanneer het Karel V niet gelukte, zijne uurwerken gelijk te doen loopen, hoe zou men dan troepenkorpsen, die uit denkende menschen bestaan, volkomen gelijkmatig kunnen bewegen. Zelfs wanneer dit mogelijk ware, zou het voor den oorlog slechts schadelijk zijn; want uurwerken en menschen staan niet alleen stil, wanneer het bewegende deel ophoudt te werken, maar dikwijls reeds, wanneer een enkel onbeduidend rad beschadigd wordt; en in veldslagen moeten de troepenkorpsen nog bruikbaar blijven, wanneer zij hunne leiders en de helft van hunne sterkte verloren hebben.”

De onderaanvoerders moeten de reglementen naar den geest bestudeerd en ook wat tactiek gelezen hebben; men mag hun evenwel niet verbieden eigen gedachten te hebben. De troepencommandanten en generaals moeten er voor zorgen, dat het initiatief niet in tuchteloosheid ontaardt; zij moeten hunne officieren gebruiken naar de eigenaardige hoedanigheden van ieder; karakter, talent en vlijt opsporen, doen uitkomen en met onderscheiding behandelen; middelmatigheid op de meest verschoonende wijze en met het grootste geduld onderrichten; onbekwaamheid niet doen opklimmen; luiheid straffen.

Moge men ook al goed doen, bij het geven van opdrachten

aan de ondergeschikten rekening te houden met de middelmatigheid; moge de wensch, louter verstandige en energieke onderaanvoerders te bezitten, ook altijd en in alle legers een onbereikbaar ideaal blijven: zeker is de dwang, om zich aan bepaalde modellen te houden, de weg niet, om onzelfstandige mannen verstandig te maken. Veeleer worden juist de beter begaafden, wie drang tot zelfdenken en zelfwerken bezielt, door schema's ontevreden gemaakt; hunne verstandelijke vermogens verlammen indien men hun vorm en richting, waarin zij hun troep moeten bewegen, wanneer zij moeten staan blijven, wanneer zij met vuren moeten beginnen en dergelijke gedragsregels, streng voorschrijft en hen onaangenaam berispt, zoodra zij bij de uitvoering ook naar eigene gedachten durven handelen, die volgens den leider niet bij het gevechtsschema schijnen te passen.

Indien de eenvoudige opdrachten duidelijk worden gesteld, indien het streven naar samenwerking in den goeden geest bij het leger is aangekweekt, dan kan de in vrede opgewekte zucht tot zelfstandig handelen in den oorlog niet tot een ramp voeren; onhandigheden van enkele aanvoerders worden ruim opgewogen door de vrije ontwikkeling van alle karakters en geestvermogens, in het leger voorhanden.

Het zou eene dwaling zijn te gelooven, dat onze onderaanvoerders allen reeds zooveel overvloed aan zelfbewust denken en handelen zouden bezitten, dat het keeren van zulk eene overstroming geboden schijnt. Onze lieve Heer zorgt wel, dat de boomen niet tot in den hemel groeien.

Welke ervaren en denkende soldaat zou de waarde van een krachtig en gezamenlijk handelen kunnen geringschatten? Het zou zeker het beste zijn, wanneer men het geheele groote leger, — h. v. door middel van een misthoorn — zoo kon besturen, als men den enkelen rekrut op het commando „rechtsom” tot eene wending naar rechts verplicht. Daar evenwel de hedendaagsche tactiek het karakter heeft van de groepen-tactiek; daar deze tactiek — hoe lastig dit soms ook zijn moge — denken en handelen naar omstandigheden verlangt; daar de omstandigheden

in elk gevecht en zijne vele onderdeelen verschillend en afwisselend zijn; daar de oorlogsmachine zich niet door een electrischen stroom laat besturen, daarom moet men zich tevredenstellen met het mogelijke en dit mogelijke is: „goede dispositie van boven, goed begrip van beneden, algemeene geestdrift!”

Meer dan ooit is het thans noodzakelijk, dat de officier niet zoozeer de toezicht uitoefenende meerdere, maar de onderwijzer van zijne soldaten is; meer dan ooit maakt de hedendaagsche strijdwijze eene grondige africhting tot plicht. „Verspreid vechtende infanterie-afdeelingen” — zoo schrijft een Pruisisch schrijver — „bestaan uit duizenden van denkende menschen, die, hoe men hen ook ooit zou willen onderdrukken, toch hun eigen wil hebben; die aan moreele en fysieke invloeden onderworpen zijn en die, door hartstochten beheerscht, eenmaal losgelaten, niet als batterijen zijn te corrigeeren.”

De atomen zijn onhebbelijk genoeg om te willen leven en gemeenschappelijk mede te doen!

XIV.

Reeds voor eene halve eeuw zeide Scharnhorst: „De algemeene wil vervangt dat, waartoe onder andere omstandigheden de grootste wijsheid wordt gevorderd.”

Deze algemeene wil is evenwel het produkt van den wil van vele enkele individuen; de militaire opvoeding moet dus op het karakter en den natuurlijken aanleg van de individuen weten te werken. Daar evenwel het drillen gemakkelijker is en minder inspanning van den geest vergt; daar een groot deel van het officierskorps wel veel vakkennis, maar weinig of in het geheel geen opvoedkundige bekwaamheid bezit, daarom wordt de mogelijkheid, om bij het opvoeden van den soldaat ook diens beter gevoel en diens verstand te ontwikkelen, bij ons, evenals bij andere Europeesche legers, door velen beslist ontkend, zoo niet zelfs bespot.

In den tijd van de inquisitie en marteling bestonden kleine om zich zelve gemakkelijk beweegbare huisjes. In deze op de openbare markt geplaatste huisjes werd de delinquent gezet.

Aan iederen voorbijganger was het vergund, tot eigen vermaak, zulk een huisje flink te doen draaien. De arme delinquent, tot bewusteloosheid rondgedraaid, was aan den spot van het gepeupel en de straatjeugd overgeleverd. Zulk een huisje noemde men drillhuisje. Van deze huisjes stamt af het liefelijk begrip van „drillen”, d. i. „klip-klap” en „een, twee”, totdat de delinquent genoeg gefolterd en schier bewusteloos was.

Het gebruik maken van vormen is noodzakelijk; eene opleiding zonder techniek geheel ondenkbaar; maar het doellooze formalisme, de parforce-paradedressuur, dat is drillen!

Bij het drillen trekt men geen partij van het natuurlijke menschenverstand, dat de jonge soldaat van zijn moeder medebrengt; hij begint de recruten-oefening met de Spaansche laars 1). Vlugge handgrepen, vaste pas, luide antwoorden, enz. zijn bij het drillstelsel de maatstaf van de deugdelijkheid van den troep.

Dag en nacht moesten alle legers op middelen peinen, die den geest en de stemming meer en meer kunnen verhoogen; geest en stemming verliezen evenwel levensvatbaarheid, waar marionettenspel op den voorgrond treedt. Waar het drillen den geest beheerscht, daar is de geest naar den duivel en slechts koele onverschilligheid overgebleven!

„Voogdijschap, wantrouwen, paradedressuur” — roep ik met Fritz Hönig uit — „dat is de booze drieëenheid, die elken infanteriegeest reeds in de kiem verstikt en den officier in plaats van als „vadertje”, als een kwelgeest doet beschouwen.”

Ons Dienstreglement zegt: „kleingeestige voogdijschap over de ondergeschikten en ongerechtvaardigd ingrijpen in hunne zelfstandigheid wekken mismoedigheid op en schaden den dienst.” Het zegt verder: „Komt de soldaat in het geval, zelfstandig te moeten handelen, dan zal hij te allen tijde de op zijne dienstbetrekking toepasselijke voorschriften voor oogen moeten houden en in twijfelachtige gevallen datgene doen, wat

---

1) Een foltertuit. Vert.

hem volgens eed, eer en verstand als het juiste toeschijnt."

Van den tirailleur verlangt het Reglement zelfgevoel. Hij moet leeren, om in weerwil van den lossen samenhang en de niet nauwgezet voorgeschreven orde, zich, hoe meer hij op zichzelf staat, des te strenger naar de grondbeginselen te regelen, die de eenheid van handelen waarborgen.

Daar, waar de man altijd een korporaal van de week achter zich hebben moet, en de geringste dienstverrichting in de kazerne stelschmatig op signalen ter uitvoering moet komen, daar kan men zelfdenken en zelfdoen nauwelijks verwachten.

De groepsaanvoerders zijn verplicht, het vuur van hunne tirailleurs naar de omstandigheden van het gevecht ook zelfstandig op de gewichtigste of plotseling verschijnende doelen snel te concentreren. De pelotonscommandanten moeten hunne handelingen, in den zin van de opdracht en het algemeene doel, regelen, zonder voor elk geval een afzonderlijk bevel af te wachten. In de compagnieën ziet het Reglement dispositie-eenheden voor de bataljons, — in de bataljons zulke eenheden voor de regimentscommandanten. „Zelfstandig handelen, besluitvaardigheid, militaire blik moeten de compagnies, zoowel als de bataljons-commandanten bij iedere gelegenheid doen nitblinken."

„Wat kan" — zegt Hohenlohe — „de soldaat ook beter doen dan zelfstandig te handelen, daar, waar het bevel niet toereikend is?"

Daarom eischt ook onze Instructie voor troepenscholen opwekking en verscherping van het oordeelsvermogen; zoodat de soldaat in alle, zelfs onverwachte, gevallen met bezonnenheid en zelfbewuste zekerheid weet te handelen.

Het Exercitie-Reglement zegt: „bevelen, die slechts het te bereiken doel aangeven, alzoo dispositiën en opdrachten, nemen de volle zelfstandigheid van de ondergeschikten zoolang in beslag, totdat het doel bereikt is. Het Reglement kan voor de uitvoering van zulke bevelen geen bindende voorschriften, maar slechts de grondregels vaststellen, die in verschillende gevallen kunnen toegepast worden.

Het Reglement verlangt: „troepen en onderaanvoerders moeten zelfvertrouwen krijgen in hetgeen zij kunnen uitvoeren; maar niet door kleingeestige bemoeiingen van den meerdere in de ontwikkeling van hun geest beperkt en in hun aandrift tot handelen verlamd worden.”

Ieder soldaat moet den moed der verantwoordelijkheid hebben. Zelfstandige medewerking van allen binnen de grenzen der ondergeschiktheid, aantrekkingskracht tussehen de lagere en de hoogere aanvoering, dat is het, wat het Reglement verlangt; dat is het ook, wat de hedendaagsche tactiek dringend noodig heeft.

Alle legers van het vasteland namen den algemeenen weerplicht aan; zij hebben dezelfde of soortgelijke bewapening; het overwicht is slechts door africhting en aanvoering te bereiken.

Noch de achterladers, noch de numerieke overmacht, allerm minst echter de verouderde vormen en grondregels van Frederik den Groote waren het, die de Pruisen in de tweede helft van deze eeuw ter overwinning voerden. De sedert Gneisenau in alle standen van het volk wortelende algemeene weerplicht, de aangeboren tucht en eerbied voor de wet, de goede aanvoering van boven, het initiatief der onderaanvoerders, de geestdrift voor de nationale zaak en — men lache niet te zeer over deze menigeen als afgezaagd toetschijnende phrase — de Duitse schoolmeester — behaalden de overwinningen.

XV.

Intelligentie en moreele degelijkheid zijn niet het resultaat van practische oefening, maar veel eer van verstandig geleid onderwijs. Het gesproken woord heeft bij elke opvoeding eene hooge beteekenis.

Er was een tijd — dien ik mede doorleefde — toen de soldaat den geheelen winter door de kamer niet verliet. De tijd tot 1 April werd met theorie houden doorgebracht; op dien datum begon — ofschoon zes- tot achtjarige gedienden in de gelederen stonden — de practijk jaarlijks met algemeene recruten-

oefeningen. Later ging men tot een ander uiterste over. De versleten phrase van de „grauwe theorie” steeg tot de hoogste waarde. Het theoretisch onderwijs werd als geheel doelloos voor den man in den ban verklaard, in het beste geval als aanvulling, als tijdverdrijf beschouwd; doch ook heden behoort de gemeenplaats van de „grauwe theorie” nog niet geheel tot de dooden. Houdt men evenwel het theoretisch onderwijs niet voor gewichtig, dan is ook de leerwijze, aangegeven in de Instructie voor troepenscholen — in weerwil van alle daarin neergelegde wijsgeerige beschouwingen — niet de juiste. Deze Instructie verbiedt het gedachteloos van buiten leeren en wil aanschouwelijke voorstelling van de gedachte, opdat de gedachte ingeprent worde. Waar de leerwijze niet doordacht is, daar zal het verheven doel van die Instructie „geestelijke en zedelijke opvoeding” met de geliefkoosde methode of niet-methode bezwaarlijk bereikt worden.

De soldaat moet met de algemeene plichten van zijn stand in zijne hoedanigheid van meerdere of mindere vertrouwd gemaakt worden. Hoe geschiedt dat somwijlen? De onderwijzer leest bijv. het punt voor, dat over het begrip van ondergeschiktheid handelt en vraagt dan aan een zijner leerlingen: „Wat is subordination?” Antwoordt deze volgens den letterlijken zin van het Reglement, dan is men tevreden; blijft hij bij het antwoord steken, dan wordt met hem — terwijl de anderen slapen of toch minstens zonder eenige belangstelling zitten te suffen — zoolang voortgezeurd, totdat hij spreekt zooals het Reglement voorschrijft. Zoo hoort men ook vragen: „Wat is moraliteit? Wat verstaat gij door godsvrucht? Welke eigenschappen moet de soldaat hebben? enz.”

Eene andere wijze van onderricht bestaat in het gebruik van het vragen- en antwoordenboekje. In dit boekje komt de leerstof van alle reglementen in populaire vragen ontleed voor, rechts nevens elke vraag het in licht bevattelijke zin gestelde antwoord. Ook deze leermethode is toch slechts op van buiten leeren gegrond, al geeft zij ook den leerlingen gelegenheid

tot zelfondericht, te meer omdat het boekje in de nationale taal van het Regiment gedrukt is.

De beste leermethode voor soldatenscholen is het ondervragend aanschouwelijk onderwijs, dat ook rekening houdt met eene den geest verfrisschende afwisseling. De onderwijzer mag bij het aanwenden van deze methode niet onvoorbereid in de school komen; hij mag niet met het Reglement in de hand onderwijzen; hij moet de stof meester zijn, waarover hij in de les tot hoofd en hart spreken wil; anders ontbreekt aan zijne voordracht het leven opwekkende leven!

Wat op plastische wijze of het bord, enz. voorgesteld kan worden, dat moet door het oog in het oor gebracht worden; de juiste wijze van vragen moet het verstandig antwoord van den leerling nitlokken.

Weet de ondervraagde niet te antwoorden, dan vrage men den tweede, den derde, den vierde, en late zoo, den wedijver opwekkend, de soldaten zelven onderwijzers en beoordeelaars worden, terwijl de onderwijzende officier de rol vervult van oppersten leeraar.

Alle vragen komen neder op het „Wat” — de verklaring der zaak — het „Hoe” — de wijze van uitvoering — en het „Waarom”. Met het „Waarom” leert de soldaat het doel vatten en denken; en denken schandt — wanneer het niet al te bespiegeland geschiedt — de gezondheid volstrekt niet, zooals velen meenen; het versterkt veeleer het lichaam. Soms hoort men ook wel beweren, dat motiveering van gegeven bevelen overbodig is, ja zelfs schadelijk, omdat het waanwijsheid kweekt. De ervaring weerspreekt deze bewering. Zij toont ons aan, dat die bevelen het verstandigst worden uitgevoerd, waarvan de strekking den belanghebbende bekend is. De soldaat moet en zal, indien hij goed opgeleid is, ook blindelings gehoorzamen; maar waar tijd en omstandigheden het veroorloven, zal het aanbeveling verdienen, het doel van het bevel kort aan te duiden. Door deze aanduiding wint het bevel aan helderheid; de handelingen der optredende personen zullen meer in overeenstem-

ming met elkaar geschieden; zij zullen het „Hoe” beter vinden, omdat zij het „Waarom” weten.

De soldatenleeraar mag van de antwoorden zijner leerlingen geene strenge grondigheid verlangen; hij moet zich tevredenstellen, wanneer de vraag begrepen is geworden en de onder-vraagden in hunne verklaringen en oordeelvellingen aanvanke-lijk ook maar eenig begrip toonen. De officier moet zich niet bepalen tot eene schoolsche voordracht over zijn onderwerp; maar, in innige voeling met zijne manschappen tredend, hen tot zich opheffen, en, persoonlijk belang in hen stellend, reke-ning houden met nationaliteit en individualiteit, vooral echter nimmer kalmte en geduld verliezen.

Kalmte en geduld! Welke onschatbare eigenschappen voor iederen aanvoerder; noodig voor hem als onderwijzer zijner soldaten en tevens als leider in tijd van vrede, nog meer in tijd van oorlog. Ten onrechte beschouwt menigeen kalmte als onverschillige koelheid; energie gaat zeer goed gepaard met een kalm gemoed; beiden vereenigd geven eerst den goeden toon aan. De ongeduldige levenmaker daarentegen maakt alles zenuwachtig en verwekt verwarring.

Eene voordracht van officieren over onderwerpen van zede-lijke strekking stel ik mij bijv. zóó voor. De onderwijzer heeft het hoofdstuk „subordinatie” tot onderwerp gekozen. Ten-einde de gemoederen te overtuigen grijpt hij in het burgerlijke leven. Hij toont aan zijne leerlingen het weldadige beeld van eene familie, in welko de kinderen aan den wil der ouders zijn onderworpen; hij schetst echter ook het afschrikkende beeld van het tegendeel. Hij haalt zelfbeleeftde of goed bedachte voorbeelden aan, die moeten aantoonen, hoezeer orde en eer-bied voor wet en overheid het algemeen welzijn en bijgevolg ook het welzijn van het individu bevorderen. In aansluiting aan de aangetoonde noodzakelijkheid van ondergeschiktheid in elke burgerlijke samenleving toont hij met levendige kleuren aan, hoe het leger, als een groot gezin in wapenen, zonder onderge-schiktheid elken vasten grondslag zou verliezen, in vrede den vriend tot last, in oorlog den vijand tot gemakkelijke buit.

Bij de bespreking over de subordiatie kan de onderwijzer vragen invlechten, die betrekking hebben op het onderlijke huis van de leerlingen. Dat zal de jonge soldaten, die allen min- of meer aan hunne woonplaats gehecht zijn, aan hun tehuis herinneren, den officier voor hen innemen en dezen zelve stof tot gevolgtrekkingen opleveren. Verstaat de onderwijzer het, deze ernstige voordracht met wat luimigs te kruiden, ja zelfs van tijd tot tijd de lachspieren in beweging te brengen, dan zal dit voor het onderwijs zeker niet schadelijk zijn. De opmerkzaamheid van de leerlingen, de aanhankelijkheid, die zij hem spoedig zullen betoonen, zijn voor hem bewijzen, dat men hem heeft verstaan. Hij zal de zelfbevreddiging smaken, dat hij wel is waar geene leerlingen voor schoone examen-antwoorden heeft opgekweekt; maar leerlingen die het geleerde met lust en liefde in zich opgenomen en blijvend in hun gemoed ingeprent hebben.

Dergelijke voorbeelden, die bewijzen hoe overtuigend, het morele element wekkend en verheffend, op de jeugdige gemoederen gewerkt kan worden, zou ik in het oneindige kunnen bijbrengen. Slechts eene aanduiding moge voldoende zijn.

Het rookzwakke buskruit vereischt eene grondige verkenning. De ordonnansendienst is daarom van het grootste gewicht en moest op alle onderofficiersscholen veel meer dan tot dusver beoefend worden. De meldingen zijn echter slechts dan van waarde, wanneer zij in eene taal worden overgebracht, die ieder officier van een verschillende talen sprekend leger verstaat, dat is bij ons Leger, meerendeels ook bij onze Landweer, de Duitsche taal. Bij een goeden wil en eene juiste methode is dat volstrekt niet moeilijk te bereiken. Indien de soldaat elke verhooging op het terrein „berg”, elke boombeplanting „bosch”, elk loopend water „rivier”, elke communicatie „weg”, elk middel tot overtrekken van eene rivier „brug”, enz. noemt; indien hij het woord „vijand”, de betekenis van „patrouille”, „vorposten”, „bataljon”, enz. kent, dan kan hij met een zeer bescheiden aantal woorden eene wel

niet schoon gestelde, maar verstaanbare melding in de diensttaal overbrengen. De melding „vijand — huzaar — brug”, of „vijand — bataljon — bosch” — met eenige aanduiding met de hand -- zal toch wel verstaanbaar genoeg zijn. Geheel onverschillig is het echter, of de soldaat bijv. als kamerwacht zich in het Duitsch, Croatisch of Hongaarsch aanmeldt, enz. Hier kan men wel met recht zeggen: „het loont de moeite niet.”

Daar het onmogelijk is, den soldaat alle mogelijke gevallen van den oorlog voor den geest te halen, blijft de theorie haar goed recht behouden. Inzonderheid echter heeft het levende woord daar een boven alles verheven recht, waar naar het verheven doel gestreefd wordt, plicht- en eergevoel te verheffen, karakter en zedelijke beginselen aan te kweken. Of moeten deze moreele krachten op het exercitie-terrein door den strammen pas ingeprent worden?!

Twee uren verstandig onderwijs werpt meer vruchten af dan dagen lang dezelfde practische oefening.

De uitmuntende leeraar in rechtsgeleerdheid en staathuishoudkunde Pölitz zegt: „Zoolang de oorlogen niet van de aarde verdwijnen en de staande legers als eene wezenlijke behoefte beschouwd worden, zoolang is het ook een vereischte, dat de soldatenstand eene opvoeding verkrijge, waardoor niet alleen de aanstaande soldaat, maar ook de mensch en staatsburger gevormd wordt.”

Bij een goed gebruik van tijd en stof zal men het leger kunnen doen beantwoorden aan den eisch, dat het, behalve in militairen, ook in algemeen beschavenden zin moet ontwikkelen. De school van den soldaat zal de burgerdeugden onder het volk opwekken en bevestigen.

Men zal bereiken, wat Max Jähn's „Heeresverfassung und Völkerleben” wenscht: »het leger zal worden eene nationale instelling, eene school voor het volk, een model van volksorganisatie, van eenheid en ondergeschiktheid, en als zoodanig eene van de gewichtigste en betrouwbaarste instellingen van den modernen Staat.”

XVI.

Beschouwen wij de zoogenaamde practische vorming, dan komen wij tot het besluit: vrede en oorlog mogen geen onverzoenlijke contrasten zijn!

Wij behoeven vrije speelruimte voor de ontwikkeling van de krachten. Het Leger behoeft zedelijk-physische deugdelijkheid, grondige tactische vorming van de aanvoerders en onderaanvoerders. Soldaat, onderofficier en officier moeten voor alles dat kennen, wat het doel des oorlogs verlangt. Het is niet voldoende, dat zij enkel de verplichtingen van hunne dienstbetrekking verstaan; want reeds na het eerste gevecht zullen reserve-luitenants compagneën, onderofficieren pelotons moeten aanvoeren.

Alles, wat wij soldaten doen, moet eenvoudig en natuurlijk zijn. De chaos van het gevecht laat geene moeilijke proefnemingen toe; al ons doen moet evenwel ook doordacht zijn, al moge de beoefening van mechanische bewegingen gemakkelijk zijn, omdat zij niets te denken geeft.

Wij moeten de reglementen lezen, dagelijks lezen en ze in den zin van het voorgeschrevene toepassen. Onophoudelijk moet gewerkt worden op oplettendheid, verrassing, tegenwoordigheid van geest en vlugge opvatting. Zonder een frisch, gezond leven zijn groote resultaten in de toekomst niet meer denkbaar. De tegenwoordige legers — dit geldt vooral de infanterie — moesten meer indiaansch worden. De ervaring van den laatsten Duitsch-Franschen oorlog, die ons troepenafdeelingen van verschillende korpsen deed aanschouwen tot onkenbaarheid toe onderceengemengd, moet men niet verloochenen en tegen haar inwerken. Is het dan onnatuurlijk, met het onvermijdelijke rekening te houden? — Men moet zich voor de vernietigende uitwerking der vijandelijke projectielen buigen; want — zooals Koetschan zegt — met lijken en verminkten wint men geene veldslagen.

Het rookzwakke buskruit en nog meer de verhoogde uitwerking van het geweer eischen gebiedend gebruik te maken van het terrein. Het meer partij trekken van het terrein eischt

echter, dat men bij de schietoefeningen in vrede meer de aandacht moet vestigen op het gevechtschieten, het schot op plotseling te voorschijn komende en verdwijnende doelen en het concentrische vuur, dan op het juistheidsschot.

Oefeningen in bosschen moeten dikwijls gehouden worden; want eene infanterie, die in bosschen orde, verband en tegenwoordigheid van geest niet verliest en geheel in de hand blijft van de aanvoerders, zal ook op elk ander terrein bruikbaar blijven.

Van bijzonder gewicht is ook de patrouilledienst. De beoefening van dezen dienst doet de manschappen denken en zelfstandig handelen.

Het schatten van afstanden moet vlijtiger beoefend worden. De meest geoefenden in het schatten van afstanden moesten zich daarom ook bij elke oefening bij den compagnies-commandant ophouden en niets anders te doen hebben dan afstanden schatten, dat is het oog zijn van den aanvoerder, die wegens zijn meestal hooger leeftijd gewoonlijk slechter oogen bezit dan zijne jeugdige helpers.

Inzonderheid wil ik den kleintoon leggen op de gymnastische oefeningen, die kracht en moed ontwikkelen, en op het bajonetvechten met eene tegenpartij, dat den offensieven geest opwekt.

Militaire wandelingen met officieren en onderofficieren — rookende en in dagelijksche tenue — ter verkenning van het terrein, bespreking van aanval en verdediging, enz. zijn een zeer goed hulpmiddel voor zoodanige oefeningen, die met troepen niet kunnen geschieden, omdat de bebouwde terreinen moeten worden ontzien. Hoe meer de terreinen bebouwd zijn, des te meer zal men zich tot dergelijke besprekingen op eenig gevechtsweld moeten bepalen, indien men niet al den tijd, voor de practische opleiding bestemd, op het vlakke exercitie-terrein wil doorbrengen. Het zou bovendien overweging verdienen, of de exercitie-terreinen door het graven van slooten, het opwerpen van veldwerken, het planten van boomen en struiken niet langs kunstmatigen weg meer geschikt voor de practische oefeningen gemaakt moesten worden.

Zeer aanbevelingswaardig zou het zijn, het overbrengen van korte bevelen door toeroepen te beoefenen, die dan van afdeeling tot afdeeling verder gaan. Een bataljon trekt door een bosch. De bataljonscommandant, zich bevindende bij de richtingsgroep commandeert: „Halt”, „marcheeren”, of „2e compagnie bij mij verzamelen”, enz. Een tweede voorbeeld: de regimentscommandant rijdt aan den staart van de regimentsmarsch-colonne en zegt op zachten toon: „Halt”, „marcheeren”, „ontwikkelde linie in de sloot links”, „colonne”, „cavalerie rechts”, „5e compagnie het boschje links bezetten”, enz. Deze zacht uitgesproken bevelen gaan door toeroepen van de eene afdeeling naar de andere tot aan het hoofd; de uitvoering volgt. Ik hield van deze oefeningen en heb ze leeren waardeeren. Immers is de mondelinge, in zekeren zin telephonische overbrenging van bevelen in de werkelijkheid dikwijls het eenige middel, om de troepen te besturen.

Veldversterkingen moesten in beginsel — waar het maar eenigszins mogelijk en toepasselijk is — bij iedere vredes-oefening worden toegepast. Zij moeten evenwel ook gemaskeerd worden; want hare kanten bieden den vijand een zeer welkom doel aan.

Eindelijk zou ik — met alle achting voor de ondiepe formatie — hier nog willen doen opmerken, dat het beter zou zijn de onhandelbare, ontwikkelde linie, welke bij vredes-oefeningen met voorliefde als manoeuvreervorm wordt gebruikt, te vermijden. De compagnieën worden in dien vorm te lang en kunnen geen partij trekken van het terrein.

Bij de practische opleiding van den troep moet onderscheid gemaakt worden tusschen onderwijs en oefening. Bij het onderwijs staat het leeren op den voorgrond, bij de oefening wordt het geleerde toepassing.

Bij het geven van opdrachten aan tirailleurs, aan onderofficieren of officieren, moet de leider vrije speelruimte laten aan het zelfstandig handelen en de persoonlijke opvatting. Het is verkeerd en schadelijk, van elke oefening eene opvoering te maken; men wekt daarmede de zucht op naar schoone voor-

stellingen. »Wanneer wij geene fouten zouden maken,» - zegt Grootvorst Wladimir -- »dan behoeven wij geene oefeningen te houden.» Dikwijls genoeg beschouwt men als de beste manoeuvres die, waarbij onverwachts eene derde of vierde partij ingrijpt, of waarbij de leider der oefening troepen te zijner beschikking houdt, om hen op het gepaste oogenblik aan eene van de beide partijen toe te voegen of aan het gevecht te doen deelnemen. Deze oefeningen met eene onbekende x werpen echter zelden goede vruchten af. Ik noem ze: »leerrijke verwarrings-manoevres».

Met engelengeduld moet de leider van de oefening de grootste onhandigheden, den grootsten onzin toezien; eerst bij het einde der oefening moet hij zijne meening op verschoonende, en niet op hekelende of bespottende wijze zeggen. Wie zich op de ongeschikten boos maakt, brengt ontevreden en bereikt er niets anders mede dan zich zelven te hebben geërgerd, zonder den ongeschikte geschikter te hebben gemaakt. Volle gestrengheid komt slechts te pas bij luiheid en onverschilligheid.

Laat onze stand het nu wel niet toe, alles met fluweelen handjes aan te pakken, toch moet ieder meerdere zich hoeden, mismoedigen te maken. Ik herinner hier aan de woorden van Hohenlohe: »bij de infanterie moet de geest allen bezielen en ieder man, die niet daarmede bezield is, verzwakt den troep. Deze geest is de uitdrukking van het vertrouwen en de tucht. Beiden zijn onafscheidelijk van elkander; want de tucht is niet meer die van de vorige eeuw, toen eene erkende autoriteit als grondregel moest stellen, dat de soldaat meer den stok moest vreesen dan den kogel. De tucht is niet meer alleen op vrees voor straf gegrond, maar voornamelijk op vertrouwen op de meerderen.

XVII.

Eergevoel en vaderlandsliefde kunnen slechts zedelijk beschaafde meerderen opwekken, daar slechts beschaving ware humaniteit weet uit te oefenen. Opdat de soldaat genegenheid

voor zijnen stand verkrijge, moet hij leeren zijne officieren lief te hebben, zoo noodig ook te vreezen en vóór alles ook te achten. Het zijn de fijnere zeden en de hoogere graad van beschaving, die zelfs den ruwsten achting afdwingen.

Vordert de discipline van den officier ook dikwijls handelingen, die niet te beoordeelen zijn naar den gewonen maatstaf der humaniteit, — voor den vijand bijv. zelfs eene handtastelijke hulp met de sabel —; behoort eene slecht toegepaste fijngevoeligheid ook niet tot het wezen van onzen stand, zoo mag de ondergeschikte in zijn meerdere toch niet altijd slechts den machthebber zien. De officier moet ook als mensch tegenover en naast den mensch staan. Het voortdurende kijven en schreeuwen beteekent volstrekt niets. De mensch went zich ten slotte ook aan tirannie, maar: »vraagt mij niet hoe!”

Ernst en gestrengheid moeten zich aan zachtheid en menschenliefde paren; de vriendelijkheid van hem die beveelt, moet met ernst, zijn ernst met vriendelijkheid vergezeld gaan. Dat geeft den goeden klank!

Niet vrees voor straf, maar humaniteit is de weg van hem die beveelt, tot het hart van hem die gehoorzaamt. De onmenschelijk behandelde soldaat heeft slechts instinct, hij vegeteert slechts; hij is slechts als marionet bruikbaar en geeft zich — buiten toezicht zijnde — aan zijne dierlijke neiging over. In den meest onbeschaafden ondergeschikte moet de officier de menschenwaarde achten, opdat hij het vertrouwen van zijne manschappen winne.

Humane behandeling; zorg voor het welzijn van den soldaat; inwilliging, ondersteuning en voorspraak van alle billijke verzoeken; hulp bij het verkeer van den ondergeschikte met zijne woonplaats; liefdevolle deelneming in zijne familie-aangelegenheden; tegemoetkoming met raad en daad, enz.: dat zijn de middelen, waardoor de officier van den soldaat de aanhankelijkheid verwerft, zoo noodig in ernstige tijden. Deze aanhankelijkheid is — op licht te begrijpen gronden — van bijzonder gewicht in een Staat, waar verschillende talen gesproken worden en de belangen uiteenloopen.

In den oorlog geven, nevens de getalsterkte, geestelijke en zedelijke hoedanigheden den doorslag. Wordt dit wel altijd bij de opvoeding in tijd van vrede in het oog gehouden? Wordt het in het oog gehouden, dat genegenheid voor zijne officieren en vertrouwen op hen reeds in vrede bij de soldaten moeten worden aangekweekt? Bedenkt men wel, dat het meerendeel niet alleen aan de discipline gehoorzaamt, maar ook aan het voorbeeld van den hooggeachten, geliefden aanvoerder?

Skobelev legde bij iedere gelegenheid eene groote omzichtigheid en voorzorg aan den dag voor het dagelijksche leven, het doen en laten van den soldaat. De liefde voor den soldaat, en de verheven opvatting dat de zedelijke invloed van den aanvoerder eene hoofdzaak is, waren bij Skobelev overtuiging. De officier — dat was zijn stelregel — mag van zijne soldaten alleen dan veel vergen, wanneer hij hun in alle opzichten het voorbeeld geeft. In de onvermoeide zorg voor het welzijn van den soldaat, in diens liefde voor den officier, zag de door het geheele leger vereerde Skobelev het zekerste onderpand voor gunstige resultaten in den oorlog.

Rechtvaardigheid, standvastigheid en moed kwamen in het karakter van Wallenstein in de hoogste mate voor den dag. Zijne gestrengheid was onverbiddelijk; maar even zoo mild was hij in het beloonen. Nooit vergat Wallenstein na den slag bekend te maken, aan wien deze, aan wien gene gunstige uitslag te danken was; van groote waarde was het, wanneer hij zijne hand op het hoofd of den schouder van den soldaat legde, om hem te prijzen. Menig officier heeft zijne gunst verworven, wanneer hij zich tegen ruwe, zijne eer kwetsende behandeling, zelfs wanneer die van boven kwam, verzette. Zelf zeer matig, woonde Wallenstein toch gaarne vroolijke gezelschappen bij, omdat zij de gemoederen vereenen. Zijn vrije zin en helder verstand verhieven hem boven de godsdienstige vooroordeelen van zijne eeuw. De eerzucht, die hem en al zijne generaals bezield, was de drijfveer tot wonderen van dapperheid. Wallenstein's krijgers hielden hunne soldateneer hoog.

Prins Eugenius was een verklaard vijand van elke ruwheid;

hij duldde geen willekeur en mishandeling jegens ondergeschikten. Noch hooge rang, noch persoonlijke moed en onderscheiding golden bij hem in dit opzicht als reden tot toegeeflijkheid. Zooals bijna alle groote veldheeren was Eugenius zachtmoedig en voorkomend en van de aangenaamste vormen in den omgang met hooger en lager. Zijne jegens officieren en soldaten steeds gelijkblijvende minzaamheid, en de achting waarmede hij al zijne ondergeschikten behandelde, wonnen hem aller harten. De zedelijke waarde van onzen held wordt gekenschetst door zijn dagelijksch gebed: »Geef mij de genade, dat ik matig, waakzaam, behoedzaam en in al mijn doen en laten onwrikbaar blijve. Laat mij, o God, der waarheid getrouw, bescheiden en weldadig jegens alle menschen zijn, hun in handel en wandel een goed voorbeeld geven. Bestier mijn hart, om mijne evennaasten lief te hebben en de wereld te verachten. Maak mij geschikt, om mij in alle gelegenheden verstandig, in het gevaar dapper en onverschrokken, in het ongeluk lijdzaam en in het geluk deemoedig te betoonen.» Rousseau noemt Prins Eugenius een krijgsman-philosoof, meer ingenomen met de verdiensten van anderen dan met zijne eigene.

Aartshertog Karel zegt in een van zijne bevelschriften: „ik wensch, dat de regimentscommandanten de stokslagen slechts als eene vernederende straf voor de geheel onverbeterlijken en den dief toepassen, om het eergevoel van den man, waarvoor hij naar zijne geaardheid vatbaar is, op te wekken. De officier moet gehouden zijn, den gemeenen man met het meest mogelijke geduld te behandelen. Te lang exerceeren is meer schadelijk dan nuttig, ontnemt den man allen lust daartoe en doet hem indommelen. Hierbij mag volstrekt niet geslagen worden.” Aartshertog Karel was een edel mensch. Zijne rechtschapenheid, zijne vriendelijkheid, zijn eenvoudig en natuurlijk karakter deden alle harten van het Leger voor hem kloppen, van dat Leger, waarvoor hij tot zijn laatsten ademtocht zorgde, welks geest hij bezielde, dat hij gevormd en ter overwinning geleid heeft. Wanneer er soms iets zijne beteekenis nog kon verhoogen, dan zouden het zijn

de zeldzame bescheidenheid, waarmee de Keizerlijke Prins in zijne geschriften zijne persoonlijke verrichtingen gedenkt en de edele vrijmoedigheid, waarmee hij de door hem begane fouten blootlegt en toelicht.

Radetzky heeft zich in 17 veldslagen aan alle gevaren en wisselvalligheden van den oorlog blootgesteld. De zeven wonden die hij kreeg, en de negen paarden, die hem onder het lijf zijn neergeschoten, zijn getuigen van zijne dapperheid. Het grootsche en verstandige wikken en wegen, de boven allen nijd verheven zelfverloochening, de nog op hoogen leeftijd behouden werkzaamheid van geest, de eeuwige drang naar het beste, waarin hij ongeëvenaard daar stond, maakten hem zoo groot en wekten de algemeene vereering bij vriend en vijand in het binnen- en het buitenland. Eene zekere goedaardigheid vol waardigheid lag over zijn geheel wezen verspreid; maar toch was hij op vormen en zeden gesteld. Zijn geheele doen en laten openbaarde veel hartelijkheid, een warm gevoel voor het lijden van anderen en eene diepe bekommring bij het zien van menschelijke ellende. Hij was nauwgezet van geweten in den raad, gierig met het bloed van zijne soldaten, ridderlijk van zin, streng in dienst; maar daarbij billijk en rechtvaardig, welwillend, milddadig, de waarde van het geld niet tellend, door eigen voorbeeld tot nauwgezette plichtsbetrachting aansporend, tot navolging opwekkend. Zacht, humaan, energiek en zorgvol werd hij de afgod van zijn Leger, over welks welverdienden roem hij naijverig waakte, en welks onderwijzer, aanvoerder en vaderlijke vriend hij tot aan het graf gebleven is.

Alle groote veldheeren — wij kunnen er aan de hand der geschiedenis tallooze voorbeelden tot bij de oudste volkeren van aanhalen — waren kenners van het menschenhart; zij wisten rekening te houden zoowel met de zedelijke kracht als met de zwakheid der menschen.

Laat ons die verheven voorbeelden navolgen!

Het is voornamelijk het voorbeeld der officieren, dat grooten invloed op de soldaten uitoefent. De officieren moeten in het gehoorzamen uitblinken, hun kameraadschappelijke geest moet

het geheele Leger bezielen. Overal zij de officier het zinnebeeld van kalmte en vertrouwen!

Rekent niet te zeer op heldhaftigheid; er zijn slechts weinig helden. Rekent niet te veel op geestdrift; zij gaat in rook op. Eer en plicht moeten voorwaarts drijven, waar de vorm het niet meer eischt, waar het oog des aanvoorders niet meer reikt, waar de zucht tot zelfbehoud de harten krachtig doet slaan. De kunstigste proefnemingen met vormen zullen de zedelijke kracht en den goeden wil van den soldaat niet vervangen. Willen is ook kunnen! Wilskracht moet echter aangekweekt worden door woord en daad en door een goed voorbeeld.

Individualiteit en nationaliteit, de gevoelens van trotschheid en schaamte, van eer en plicht, moeten door de officieren benut, opgewekt en levendig gehouden worden, opdat hunne soldaten het gevoel van menschelijke zwakheid in den strijd overwinnen. Hoe edeler de soldaat is in de roerselen van zijn hart, zooveel te gemakkelijker zal hij aan de eischen, die het vuurgevecht van den tegenwoordigen tijd hem stelt, kunnen voldoen.

Het aankweken van de zedelijke kracht vordert geduld, tijd en toewijding. Niet allen zullen de moeite beloonen; degenen — al zijn het er ook weinigen — die, zij het uit eergevoel, zij het uit trotschheid, uit vrees voor laf gehouden te worden of uit genegenheid voor den aanvoerder, zich meester blijven, die zullen de anderen medeslepen. Er zijn ook eervwaardige menschen onder den troep, kloeke harten onder een groven kiel! Deze moet men in vreedestijd reeds hoogschatten en onderscheiden.

XVIII.

De poëzie leert ons menschelijk gevoelen, de filosofie verstandig denken, psychologie toont ons den grooten invloed aan, welken de eene mensch op den anderen kan uitoefenen; zij leert ons den mensch kennen, hem achten, hem behandelen en zijne toegenegenheid winnen.

Menschenkennis! Eene moeilijke, doch onontbeerlijke kennis voor elken aanvoerder; want de krijgskunst handelt met en tegen menschen. Logica leert ons oorzaak en werking onderscheiden; zij voert ons in vereeniging met de philosophie tot zelfonderzoek, zonder hetwelk eene ware, van vooroordeelen vrije beoordeeling van anderen nauwelijks mogelijk is. Rhetorica leert ons gepaste uitdrukking te geven aan onze gewaarwordingen: een kennis, die elk officier in hooger en lager rang niet alleen noodig heeft tot het bespreken van manoeuvres, doch veel meer nog in het oogenblik des gevaars, waar eenige te pas gesproken opwekkende woorden de geestdrift doen ontvlammen en wonderen kunnen uitwerken. De door zijne troepen vereerde Pruisische kolonel Von Osten — zoo verhaalt ons Fritz Hönig — riep voor den aanval op Popowitz luid en met een van koelbloedigheid getuigende stem: „Richting kerktoren links! De vaandels ontrollen! En nu met God!” Deze eenvoudige woorden wekten de grootste geestdrift en een algemeen élan op.

Al die verheven wetenschappen — die den mensch eigenlijk eerst tot mensch maken — moet de officier met voorliefde beoefenen. Hij neemt in den Staat eene zoo uitstekende plaats in, dat hij op het gebied van algemeene kennis te huis moet zijn. Hij heeft evenwel die menschkundige wetenschappen ook noodig, om invloed op zijne soldaten uit te oefenen.

Ook onze Reglementen bevatten eene hoogst belangrijke vingerwijzing voor den officier, om menschen als mensch te behandelen:

„De krijgsman moet openhartig en waarheidlievend, eerlijk en trouw zijn, vrij van alle huichelarij en ziekelijke eerbij: zijne houding moet manhaftig en ongedwongen, zijne wijze van handelen verstandig en bescheiden, zijne wijze van spreken en denken vrijmoedig zijn.”

„Waar jegens den meer verdienstelijke geen kleingeestige ijrd en afgunst, jegens den minder uitstekende geen hoogmoed en geringschatting worden gekoesterd; waar de behandeling van den ondergeschikte welwillend en rechtvaardig, de om-

gang van gelijken echt kameraadschappelijk, het gedrag jegens meerderen oprecht en overeenkomstig de dienstvoorschriften is; waar alle aangelegenheden te behoorlijker plaatse afgehandeld, ongewettigde invloeden nooit toegelaten, huishoudelijke geschilpunten nooit in de buitenwereld overgebracht worden: daar zal het onderling vertrouwen den edelen ijver doen ontstaan, om de heerschende orde te behouden en den verworven roem te vermeerderen; daar zullen de algemeene geest en de eensgezindheid zegenrijke vruchten dragen."

„Karakter en levenswandel van den krijgsman moeten onberispelijk zijn. Hij moet naar achting en waardeering haken, maar slechts langs den rechten weg van eerlijke plichtsvervulling."

„Lof en berisping, terechtwijzing en straf juist toe te passen bewijst verstand en tact. De officier toone deelneming voor zijne ondergeschikten; hij werke vormend en opwekkend op den geest en het gemoed van zijne soldaten; hij zorg voor hunne voeding, kleeding, huisvesting en gezondheid. Zulk eene behandeling wekt vertrouwen en aanhankelijkheid op en bevordert dien invloed, welken de officier in moeilijke omstandigheden en beslissende oogenblikken in zoo hooge mate noodig heeft."

„Ruw gedrag vernietigt het eergevoel, een goed woord werkt meer dan straf!"

Hoeveel menschenkennis, hoeveel menschenliefde spreken uit deze gulden woorden van ons Reglement!

Voorwaar! De officier, die deze en dergelijke gedeelten van onze Voorschriften niet alleen leest, maar ook overdenkt, die vindt daarin eene zeer rijke stof, om op hoofd en hart te leeren werken. Hij zal zich niet vervelen; de recrutenafrichting, de troepenschool, enz. zullen hem belang inboezemen, omdat hij resultaten ziet; hij zal het grootste genoegen smaken, het genoegen van bevredigende werkzaamheid.

In de ondergeschiktheid ziet ons Reglement geenszins slaafsche onderdanigheid, veeleer eene edele, op het algemeen welzijn gerichte onderwerping van den eigen wil aan wet en bevel.

Hoe verheven eindelijk ons Reglement over de rechtvaardigheid denkt, toont de volgende plaats aan :

„Ieder meerdere, die het recht van beslissing heeft, is verplicht gegronde bezwaren aan te hooren. Het kan aan het aanzien van den meerdere geen afbreuk doen, het zal hem veeleer slechts tot eere strekken, indien hij dien plicht op eene wijze, die met zijne positie en de omstandigheden overeenstemt, nauwgezet vervult, zelfs ingeval de bezwaren tegen hem zelve gericht mochten zijn.”

Gerechtigheid is eene gave Gods, diep in het menschelijk hart geprent. Zij vormt den band van elke menschelijke samenleving, houdt door het gevoel van plicht en noodzakelijkheid de orde duurzamer in stand dan elke dwang, en handhaaft dientengevolge in alle tijden hare beheerschende plaats. Zij is de noodzakelijkste voorwaarde van de discipline, want waar de gerechtigheid verslapt, daar verslappen alle andere krachten.

Hij, die beveelt, moet als rechter onomkoopbaar rechtvaardig en onpartijdig zijn, streng jegens strafbaren, maar liefderijk jegens rechtschapenen, vrij van elken persoonlijken haat en zeer behoudzaam, indien hij eenigen afkeer gevoelt; hij moet aan rechtvaardigheid medelijden paren, teneinde zoo noodig van gestrengheid tot zachtheid te kunnen overgaan.

Aan gerechtigheid is zonder menschenkennis niet te denken. Het doel der menschenkennis is: de krachten der menschen te erkennen, de zwakheden te verbeteren en het onverbeterlijke uit te roeien, ieder naarmate van zijne geestelijke en zedelijke kracht op de ware plaats te stellen, den zwakke op de plaats waarheen hij door den sterkere wordt gedreven, den sterke op de plaats van den sterke.

Hij, op wien de zedelijke kracht tot nauwgezette plichtsbe-trachting niets vermag, die moet bestraft worden; de straf moet geëvenredigd zijn met den misstap en de persoonlijke geaardheid, opdat niet in plaats van verbetering boosheid worde opgewekt. De onwaardige terechtwijzing met de sabelkling of de vuist is ten strengste te vermijden. Zij brengt verbittering voort. Op logische wijze zonder kwaden luim verzwaarde en

naar de omstandigheden en de persoonlijke geaardheid rechtvaardig opgelegde straffen leiden tot verbetering.

Wil de straffende nagaan, of hij billijk gestraft heeft, dan moet hij zijn eigen gevoel onderzoeken. Wien het opleggen van straffen niet onaangenaam aandoet, die straft meestal onbillijk; wien de uitoefening der strafbevoegdheid een onaangenaam gevoel berokkent, wie als het ware slechts door de omstandigheden gedrongen straft, die zal zeker elke bestraffing wel eerst goed overwegen, nimmer zonder onderzoek van de overtreding en de persoonlijke geaardheid, nimmer zonder volstreckte noodzakelijkheid, alzoo meestal billijk en human strafpen. Ik eindig deze, uit mijn hart komende beschouwing met de aangrijpende woorden van een bekenden schrijver: „Alle stormvrije vestingen, reusachtig ver dragend geschut met onbegrensde zekerheid van trefkans, een dicht net van spoorbanen, gevulde magazijnen, fijn uitgeplozen plannen, de kundigste generaals, dat alles zal van geene beteekenis zijn, wanneer de opleiding van den soldaat ontoereikend, het overwicht van de officieren niet gevestigd is en de militaire geest niet in alle rangen en graden heerscht.”

„De taak, om het hart van den soldaat te vormen, is ondanikbaar en valt niet in het oog. Zij eischt geduld en inspanning, en het is volstrekt niet gemakkelijk uit een burger een soldaat te vormen. En toch, is er een edeler taak? Is er een verhevenere beroep, dan dat, om alle gedachten, al het streven, alle geestdrift en alle opgewektheid van eene twintigjarige jeugd naar dat grootsche doel heen te leiden?”

„Het is noodzakelijk, dat de officier zich onverpoosd met den soldaat bezig houde, dat hij in al diens vreugde en leed deelneme, dat hij aan gestrengheid de voortdurende zorg pare, om het hart te winnen van hem, wien hij wellicht morgen het bevel zal geven zich te laten dooden.”

XIX.

Ik ben er ver af, over de eischen en invloeden van het rookzwakke buskruit op tactiek, opleiding en vorming nu reeds

te willen zeggen: »zoo is het!» De waarheid wil gewikt en gewogen worden; haar te doorgronden is het werk van vele geesten. Het slotwoord zal door den oorlog worden gesproken! — Ik geloof evenwel niet eene stem in de woestijn te zijn; ik vlei mij, de besten van ons vooruitstrevende Leger achter mij te hebben, wanneer ik roep: Wacht niet op het oordeel, dat de beproeving in het bloedige spel zal geven; bereidt rusteloos en onvermoeid het bloedige spel reeds in vrede voor; doet dit met hoofd en hart.

Misschien zou er nog wel een en ander, wat wij nog leeren en beoefenen, ten bate van gewichtiger zaken kunnen weggelaten worden. Over het algemeen zijn onze Reglementen de eenvoudigste van alle Europeesche legers. Wij behoeven slechts den geest van onze Reglementen te vatten, lettende op de wijzigingen die een toekomstige oorlog doet vooronderstellen; wij behoeven slechts de Reglementen met verstand en in nog ruimeren zin dan tot dusver toe te passen; dan hebben wij ook voorbereid, wat de tijd met zijn rusteloos »voorwaarts» van ons vordert.

Bovenal zorgvuldige verkenning, omdat alleen dan de troepen doeltreffend gebruikt kunnen worden; grondige gevechtsinleiding; verwijding van den tactischen veiligheidskring, en zaakkundige samenwerking bij die verrichtingen. Inachtneming van den vorm als middel, niet als doel; juiste toepassing van den vorm overeenkomstig het terrein en de gevechtssomstandigheden; verstandige keuze van de aanvalswijze; offensief streven bij de verdediging. Opwekking en verheffing van het zelfstandig handelen van alle leden van het Leger; waardeering van de ideeën; hoogschatting en aankwekking van de moreele krachten; erkenning van de talenten en karakters in het Leger. Dan zal en moet alles goed gaan!

Hoog boven al het weten staat het karakter! Alle hout is geen timmerhout! Men schatte het karakter hoog, waar men het vindt. Ja, men zoekte het en verheffe het boven de menigte; want het dringt zich gewoonlijk niet op den voorgrond. Dikwijls heeft het karakter scherpe kanten, niet zelden een ruw omhulsel.

Het is evenwel de vertegenwoordiger van de rechtvaardigheid; het heeft den moed der verantwoordelijkheid, den moed om het licht der waarheid te doen schijnen en den rechten weg te bewandelen. Uit de verbinding van karakter en talent ontstaat de werkelijke held, voor wien men monumenten opricht. Er zijn er niet veel, zulke helden!

Aan kalme energie zullen meer dan tot dusver hooge eischen gesteld, besluitvaardigheid en initiatief hooggeschat moeten worden. De schrandere, karaktervolle aanvoerder, de met verstand en gevoel gevormde soldaat zullen overwinnen.

Daarbij mag evenwel niet vergeten worden, dat de zedelijke kracht ook van de lichamelijke afhangt. Tijdige toevoer van de levensbehoeften, tijdige rust, watervoorziening, enz. zijn gewichtige hulpmiddelen voor de tactische overwinning. Ook de kleeding is, met het oog op het rookzwakke buskruit, niet zonder betekenis. De kleuren van de natuur zijn grijs, bruin, groen en lichtblauw.

Hooger dan alles staat de zielkundige opleiding!

Van twee even sterke, even goed bewapende, even goed aangevoerde legers zal dat leger overwinnen, dat intellectueel en moreel op een hooger trap staat.

De geest van het leger is de kracht van het leger.
